

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

styczeń-luty-marzec

Nr 46
(1/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKAŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JUDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLOU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

KAROL BAJDA *Kryminologiczne oraz kryminalistyczne aspekty wybranych form współczesnej przestępczości zorganizowanej w Polsce* | 9

KAROL JUSZKA *Geneza instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego* | 25

DOROTA SEMKÓW *Fałsz materialny dokumentu. Aspekty prawne i kryminalistyczne* | 40

KAROLINA PAŁKA *Analiza odpowiedzialności karnej za mowę nienawiści w wybranych porządkach prawnych* | 55

JAN KLUZA *Postępowanie dowodowe w oparciu o art. 168a i art. 168b k.p.k. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego o sygn. I KZP 4/18 oraz wniosku Prokuratora Generalnego do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 6/18* | 68

ROBERT TALAGA *Prawo kuratora spadku do wynagrodzenia za czynności podejmowane przed sądem administracyjnym* | 84

DOMINIK TYRAWA *Model gospodarowania odpadami komunalnymi przez wspólnoty mieszkaniowe* | 108

KATARZYNA KOS *Czy sądy w Polsce mogą nie stosować prawa wtórnie niekonstytucyjnego?* | 132

ANDRZEJ MICHALIK *Kościelna osoba prawna jako założyciel spółdzielni socjalnej w wymiarze prawno finansowym* | 154

WOJCIECH GIEMZA *Znaczenie deklaracji interpretacyjnych w międzynarodowym prawie traktatów* | 179

KAMIL LEŚNIEWSKI *Kapelani na współczesnym polu walki. Wybrane zagadnienia statusu kapelana w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego* | 213

MAGDALENA MICHALSKA *Koniec arbitrażu? Wokół wyroku TSUE – Slovakische Republik vs. Achmea BV (C-284/16)* | 228

MATEUSZ PALUCH *Organizacja służby zdrowia w Wojsku Polskim w latach 1918-1925* | 244

TOMASZ FRANC *Kilka uwag o ochronie zwierząt wykorzystywanych w cyrkach* | 254

ŁUKASZ CHYLA *Kilka uwag odnośnie do europejskiej reformy obowiązków prospektowych* | 273

ZBIGNIEW KLIMIUK *Uwarunkowania rozwoju handlu zagranicznego Polski w latach 50. i 60. XX w. Próba realizacji strategii intensywnego i selektywnego rozwoju* | 296

KAROL SKOREK *Teoria kosztów komparatywnych – ujęcie krytyczne* | 328

ZBIGNIEW KLIMIUK *Handel i kooperacja przemysłowa RFN z krajami bloku komunistycznego do 1970 r. na tle ekspansji zachodnioniemieckich inwestycji bezpośrednich po II wojnie światowej* | 339

Glosa

GRZEGORZ WOLAK *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2018r., III CZP 115/17* | 377

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 3 października 2017 r., II SA/Kr 784/17* | 399

Sprawozdanie

ARTUR LIS *Ustawa o ustanowieniu Święta Chrztu Polski* | 409

PIOTR KRZYŻANOWSKI *Sprawozdanie z konferencji naukowej: XXIII Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa „Państwo – społeczeństwo – kultura: formalne i nieformalne źródła prawa”* | 419

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *Testament Dzierżka z ok. 1190 roku* | 422

Contents

Articles

KAROL BAJDA *Criminological and Forensic Aspects of Selected Forms of Contemporary Organized Crime in Poland* | 9

KAROL JUSZKA *Genesis of institution of the conditional discontinuation of criminal proceedings* | 25

DOROTA SEMKÓW *Material Falsity of the Document. Legal and forensic aspects* | 40

KAROLINA PALKA *The analysis of the hate speech laws in the selected countries* | 55

JAN KLUZA *Evidence proceedings based on art. 168a and art. 168b code of criminal proceeding. Comments on the resolution of the Supreme Court, IKZP 4/18 and the application of the General Prosecutor to the Constitutional Tribunal in case K 6/18* | 68

ROBERT TALAGA *The right to remuneration of curator of the estate for actions taken before the administrative court* | 84

DOMINIK TYRAWA *Model for the management of waste by the community housing* | 108

KATARZYNA KOS *Are the Polish Courts Able Not to Apply the Secondary Unconstitutional Law?* | 132

ANDRZEJ MICHALIK *Church legal person as a founder of social cooperative in financial aspect* | 154

WOJCIECH GIEMZA *The Meaning of Interpretative Declarations in the International Law of Treaties* | 179

KAMIL LEŚNIEWSKI *Chaplains on the modern battlefield. Selected issues of chaplain's status in the light of international humanitarian law* | 213

MAGDALENA MICHALSKA *The end of arbitration? Reflections on the CJEU's judgment – Slowakische Republik vs. Achmea BV (C-284/16)* | 228

MATEUSZ PALUCH *Organization of the health service in the Polish Army in years 1918-1925* | 244

TOMASZ FRANC *Some comments on the protections for circus animals* | 254

ŁUKASZ CHYLA *Some Remarks on the European Reform of Prospectus Law* | 273

ZBIGNIEW KLIMIUK *Conditions of the development of foreign trade in Poland in the 1950s and 1960s. An attempt at implement the strategy of intensive and selective development* | 296

KAROL SKOREK *Theory of comparative costs – critical approach* | 328

ZBIGNIEW KLIMIUK *The trade exchange and industrial cooperation of the Federal Republic of Germany with the communist bloc states until 1970 at the background of the expansion of the country's foreign direct investments after the World War II* | 339

Gloss

GRZEGORZ WOLAK *Gloss to the decision of the Supreme Court of 19 October 2018, III CZP 115/17* | 377

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Provincial Administrative Court in Krakow of 3 October 2017, file ref. II SA / Kr 784/17* | 399

Report

ARTUR LIS *Act on the establishment of the Baptism Day of Poland* | 409

PIOTR KRZYŻANOWSKI *Report on the Scientific Conference: XXIII Convention of Cathedrals of the Theory and Philosophy of the Law «State-society-culture: formal and informal sources of law»* | 419

Source text

ARTUR LIS *Testament of Dzierżek from around 1190* | 422

Wojciech Giemza

Znaczenie deklaracji interpretacyjnych w międzynarodowym prawie traktatów

The Meaning of Interpretative Declarations in the International Law of Treaties

Wstęp

Międzynarodowe prawo traktatów było przedmiotem intensywnych prac badawczych i kodyfikacyjnych Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ niemal od jej powstania. Jednym z najważniejszych tematów dyskusji w Komisji były zastrzeżenia do umów międzynarodowych, pozwalające na modyfikację wynikających z nich skutków prawnych. Wiele rozważań poświęcono również innym, podobnym instrumentom prawnym, przede wszystkim deklaracjom interpretacyjnym, wskazującym, jakie skutki prawne wynikają z tekstu umowy.

Ostatecznie jednak tylko zastrzeżenia uregulowano w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, pozostawiając deklaracje interpretacyjne w sferze nieskodyfikowanej ze względu na ich związek zarówno z zawieraniem traktatów, jak i z ich interpretacją. Niemożność jednoznacznej klasyfikacji wskazuje się często jako jedną z przyczyn takiej decyzji. Inną, równie często podnoszoną kwestią jest problem odróżnienia deklaracji od zastrzeżeń.

Deklaracje interpretacyjne nadal najczęściej omawiane są przez doktrynę łącznie z zastrzeżeniami¹. Wynika to z faktu, że często mogą być ze sobą mylone lub trudno dane oświadczenie scharakteryzować jako jedno albo drugie, ponieważ łączy je wiele podobieństw. Ponadto, najczęściej oceniają je państwa, czyniąc

¹ A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge 2008, s. 125-131, M. Benatar, *From Probative Value to Authentic Interpretation: The Legal Effects of Interpretative Declarations*, „Revue Belge de Droit International” 2001-2002, nr 44, s. 179, R. Gardiner, *Treaty Interpretation*, Oxford 2015, s. 91, F. Horn, *Reservations and Interpretative Declarations to Treaties*, Amsterdam 1988, *passim* A. Wyrozumka, *Umowy międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Warszawa 2007, s. 247-249.

to w sposób rozbieżny. Powszechne jest stanowisko, że istotnym elementem definicji deklaracji interpretacyjnej jest jej negatywny charakter wobec zastrzeżenia, tj. brak jego celu, a w efekcie brak statusu zastrzeżenia. Skutkuje to w praktyce stawianiem państw przed alternatywą: albo określą oświadczenie jako zastrzeżenie, albo jako deklarację interpretacyjną, która nie może być zastrzeżeniem pod żadnym pozorem. Ten stan został też potwierdzony przez przyjęte przez Komisję Prawa Międzynarodowego wytyczne dla praktyki zastrzeżeń z 2011 r.²

Mimo uregulowania prawnego kwestii zastrzeżeń w Konwencji wiedeńskiej i wydania licznych rzetelnych publikacji na temat deklaracji interpretacyjnych, wiele szczegółowych elementów tych instytucji oraz ich wzajemna relacja pozostają niejasne³.

Wytyczne Komisji powtarzają za doktryną zupełną odrębność koncepcji zastrzeżenia oraz deklaracji interpretacyjnej ze względu na różne cele tych oświadczeń. Zarazem dopuszczane jest stosowanie regulacji prawnych dotyczących zastrzeżeń względem szeregu deklaracji interpretacyjnych, w szczególności warunkowych deklaracji interpretacyjnych⁴. Co więcej, zaproponowana przez Komisję metoda odróżnienia deklaracji interpretacyjnych od zastrzeżeń wydaje się niewystarczająca w praktyce. Wytyczne nie są też wystarczająco precyzyjne w zakresie wskazania ewentualnych skutków prawnych deklaracji interpretacyjnych.

Niniejszy artykuł ma kilka celów. Po pierwsze, ma scharakteryzować miejsce deklaracji interpretacyjnej w systemie prawa międzynarodowego wobec innych aktów jednostronnych, a przede wszystkim względem zastrzeżeń. Po drugie, ma poddać analizie sposób odróżniania deklaracji interpretacyjnych od zastrzeżeń oraz wykazywania ich różnic, zarówno w zakresie formy, jak i treści. Po trzecie, ma stwierdzić, czy deklaracja interpretacyjna wywiera skutki prawne, a jeśli tak, to jakie. Po czwarte, ma zweryfikować przyjętą powszechnie w doktrynie zupełną odrębność koncepcji zastrzeżenia i deklaracji interpretacyjnej.

W związku z zaprezentowanymi celami należy postawić odpowiednie tezy. Po pierwsze, pojęć deklaracji interpretacyjnych i zastrzeżeń nie należy traktować rozłącznie. Taki podział nie ma bowiem ani uzasadnienia praktycznego, ani

² A. Pellet, *Guide on Practice of Reservations to Treaties*, UN Doc. A/66/10/Add.1: *Report of the International Law Commission*, 63rd Session, Supplement No. 10 [Przewodnik po praktyce zastrzeżeń].

³ Z. Galicki, *Konwencja wiedeńska o prawie traktatów w pracach Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ*, [w:] Z. Galicki, T. Kamiński, K. Myszone-Kostrzeza (red.), *40 lat minęło – praktyka i perspektywy Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów*, Warszawa 2009, s. 47-48.

⁴ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, s. 84-88, D.M. McRae, *The Legal Effect of Interpretative Declarations*, „British Yearbook of International Law” 1978, nr 49, *passim*.

teoretycznego. W praktyce istnieje wiele oświadczeń, które mają cel zarówno interpretacji traktatu, jak i modyfikacji jego skutków prawnych, zwłaszcza, że jeden może prowadzić do drugiego. Zarazem ustalanie dychotomicznych definicji bardziej zaciemnia obraz niż go rozjaśnia. Po drugie, deklaracja interpretacyjna samoistnie wywiera skutki prawne wobec państwa deklarującego na podstawie zasady *estoppel*, a w razie stosownej reakcji także wobec innych stron umowy. Poza tym w każdym wypadku stanowi ona element materiału interpretacyjnego traktatu w procesie ustalania interpretacji autorytatywnej, co także można uznać za skutek prawny.

Zweryfikowanie tych tez umożliwi zaproponowanie rozbudowanej definicji deklaracji interpretacyjnej. Osiągnięcie tych celów będzie przebiegało w taki oto sposób. Najpierw przedstawiony zostanie krótki opis znaczenia instytucji deklaracji interpretacyjnej w prawie międzynarodowym, który posłużył za podstawę do sformułowania przedstawionych powyżej celów i tez niniejszej pracy. Następnie zostaną przedstawione deklaracja interpretacyjna jako akt jednostronny oraz pojęcie deklaracji w znaczeniu ogólnym. W kolejnej części zostanie omówione istotne dla deklaracji interpretacyjnej pojęcie zastrzeżenia. W następnej kolejności rozważona zostanie forma deklaracji interpretacyjnej, metoda oceny danej deklaracji oraz skutki deklaracji interpretacyjnej. Na końcu rozważona zostanie relacja pojęć deklaracji interpretacyjnej oraz zastrzeżenia.

Rola interpretacji umów międzynarodowych

Pochylając się nad zagadnieniem deklaracji interpretacyjnych należy odpowiedzieć sobie na pytanie o rolę, jaką odgrywają one w prawie międzynarodowym: czy są one ważne, na co mogą wpływać oraz jakie problemy teoretyczne i praktyczne się z nimi wiążą oraz jak bardzo ich rozwiązanie jest istotne dla prawa międzynarodowego.

Zgodnie z powszechnie akceptowaną zasadą suwerenności państwa są swobodnymi podmiotami prawa międzynarodowego. Tylko one decydują o treści i zakresie swoich zobowiązań międzynarodowych (z niewielkimi wyjątkami)⁵.

⁵ Wyrok MTS w sprawie Nikaragui p. Stanom Zjednoczonym z 27 czerwca 1986 r., ICJ Reports 1986, s. 96-111, par. 202-212, S. Besson, *Sovereignty*, [w:] *Max Planck Encyclopedia of International Law*, <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1472?rskey=SRaG2r&result=1&prd=OPIL>, par. 30-31, dostęp 6.01.2019, wyrok arbitrażowy ws. *Island of Palmas Case (United States v. Netherlands)*, Award, 1928, II RIAA 829, ICGJ 392, s. 858.

Ustalenie znaczenia treści przepisu prowadzi do ustalenia treści normy prawnej, a więc obowiązku państwa wynikającego z prawa międzynarodowego. Skoro mają prawo podejmować decyzje co do przyjmowania na siebie obowiązków, mogą również dokonywać interpretacji tekstów, z których one wynikają. Najczęściej są to umowy międzynarodowe. Ich właśnie dotyczą deklaracje interpretacyjne. Praktyka nie zna bowiem deklaracji interpretacyjnych odnoszących się do norm zwyczajowych lub innych, które nie byłyby zapisane w traktacie. Zarazem doktryna zwraca o wiele większą uwagę na interpretację umów niż innych źródeł prawa międzynarodowego⁶.

Niekwestionowane prawo do jednostronnej interpretacji dokonywanej przez strony umów międzynarodowych nie oznacza, że mogą one narzucać swoje interpretacje innym. Prawo to jest bowiem ograniczone przez analogiczne uprawnienia pozostałych stron. Państwa mogą więc różnie interpretować daną umowę lub niektóre słowa w niej użyte i żadna z tych interpretacji nie będzie sama z siebie miała charakteru decydującego.

Warto zauważyć, że ze względu na różnice kulturowe i pluralizm wartości w wymiarze globalnym trudno ustalić jednolite znaczenie wielu pojęć. Odnosić się to może zwłaszcza do pojęć tak abstrakcyjnych jak wolność lub sprawiedliwość⁸. Czasem jednak dotyczyć może łatwiej uchwytnych instytucji, jak np. adopcja⁹. W dobie globalizacji i wielokulturowości trudno mówić o prymacie jednego rozumienia danej idei nad innym. Idąca z nimi w parze partykularyzacja prawa międzynarodowego z jednej strony zagraża jego efektywności oraz postrzeganiu jako systemu jednolitego, lecz z drugiej umożliwia poszanowanie różnorodnych punktów widzenia i interesów teoretycznie równoprawnych członków społeczności międzynarodowej¹⁰. Uznać zatem należy, że jednostronna interpretacja jest konieczną i nienaruszalną kompetencją państwa, by mogło ono ustalić, jakie obowiązki na nim ciążyą w wyniku związania się traktatem. Wynika

⁶ J.F. Murphy, *The United States and the Rule of Law in International Affairs*, Cambridge 2004, s. 38.

⁷ P.J. Kelly, *The Twilight of Customary International Law*, „Virginia Journal of International Law” 2000, nr 40, s. 500-507.

⁸ M. Soniewicka, *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Warszawa 2010, s. 206-210, K.-Ch. Tan, *Toleration, Diversity and Global Justice*, Pennsylvania 2000, *passim*, T.H. Widłak, *Wspólnota międzynarodowa*, Gdańsk 2012, s. 156-214.

⁹ W. Burek, *Zastrzeżenia do traktatów z dziedziny ochrony praw człowieka*, Warszawa 2012, s. 173-178.

¹⁰ B. Kausikan, *Asia's Different Standard*, „Foreign Policy” 1993, nr 93, s. 35, R. Müllerson, *On Cultural Differences, Levels of Societal Development and Universal Human Rights*, [w:] J. Makarczyk (red.) *Theory of International Law at the Threshold of the 21st Century*, Haga 1996, s. 927-929, M. Soniewicka, *op. cit.*, s. 206-210.

to nie tylko z poszanowania innych kultur, ale też różnych interesów politycznych poszczególnych państw, często różniących się od siebie¹¹.

Interpretacja może być dokonywana w konkretnej sytuacji stosowania prawa, jak również abstrakcyjnie. W tym drugim przypadku, przedstawienie jej pozostałym uczestnikom obrotu międzynarodowego odbywa się właśnie najczęściej za pomocą deklaracji interpretacyjnych. Przede wszystkim deklaracja ma więc walor informacyjny. Z pewnością jednak już ze względu na swoją informacyjność może być brana pod uwagę jako czynnik istotny w procesie tworzenia interpretacji autorytatywnej. Stanowi ona zatem z natury element materiału interpretacyjnego traktatu.

Deklaracje służyć mogą jako materiał interpretacyjny traktatu międzynarodowego lub jako objaw zaistnienia sporu między państwami proponującymi sprzeczne interpretacje. Wiele sporów międzynarodowych rozpoczyna się bowiem od rozbieżnych interpretacji faktów albo prawa¹². Nierzadko spory interpretacyjne wykraczają poza same traktaty, a obejmują również powiązane z nimi instrumenty, jak zastrzeżenia lub deklaracje interpretacyjne¹³.

Jak widać, rola deklaracji interpretacyjnych w prawie traktatów nie jest jasno określona, podobnie jak jej stosunek do innych instrumentów prawa międzynarodowego. Zarysowane zagadnienia korespondują z przedstawionymi na wstępie celami oraz tezami pracy. W kolejnych częściach artykułu kwestie te zostaną przeanalizowane w celu potwierdzenia tych tez.

Deklaracje interpretacyjne jako deklaracje jednostronne

Deklaracje interpretacyjne jako akty jednostronne

Deklaracje interpretacyjne, tak jak zastrzeżenia i inne czynności dokonywane w związku z zawarciem lub przystąpieniem do umowy międzynarodowej, zaliczane są do nieautonomicznych aktów jednostronnych, tzn. nieistniejących samodzielnie, lecz związanych z istnieniem innego aktu, w tym przypadku

¹¹ M. Koskenniemi, *What is International Law for?*, [w:] M.D. Evans (red.), *International Law*, Oxford 2006, s. 69-72.

¹² I. Johnstone, *Treaty Interpretation: The Authority of Interpretative Communities*, „Michigan Journal of International Law” 1991, nr 12, s. 419.

¹³ J.F. Murphy, *op. cit.*, s. 38-44.

traktatu, którego dotyczą¹⁴. Również ich skutek często zależy od innych aktów – związanie się umową będzie skuteczne, jeśli ona istnieje, zaś skutek zastrzeżenia w relacjach z innymi państwami-stronami zależy od ich reakcji (lub jej braku). Dlatego mówi się o ich „formalnej jednostronności” lub o „aktach z zakresu prawa traktatów dokonywanych indywidualnie”¹⁵. Nie zaliczają się one przez to do aktów jednostronnych *sensu stricto*.

Przemysław Saganek postawił pytanie, czy deklaracje należy w ogóle uważać za akty jednostronne, skoro wydaje się, że nie mają żadnego skutku prawnego i nie należy na nie reagować. Wskazał jednak zarazem, że mają one znaczenie praktyczne¹⁶. Inaczej należałoby uznać, że państwa dokonują pewnych aktów bez znaczenia dla umowy, nie wiążąc z tym żadnych celów, co nie jest logiczne. Z drugiej strony Saganek podał w wątpliwość brak autonomii deklaracji interpretacyjnej, wskazując, że państwa składają deklaracje w celu ochrony swoich interesów związanych z umową międzynarodową, a same deklaracje wymykają się klasyfikacjom systemowym i z tego względu są autonomiczne¹⁷. Deklaracja interpretacyjna wydawać się więc może trudną do uchwycenia i sklasyfikowania instytucją prawa umów międzynarodowych. Przyjmując jednak roboczo szeroką definicję aktu jednostronnego – jako aktu podmiotu prawa międzynarodowego lub ich grupy dokonanego w celu wpłynięcia na jego/ich pozycję międzynarodową lub stosunki z innymi podmiotami¹⁸ – deklaracje interpretacyjne można niewątpliwie do takich aktów zaliczyć. Zarazem jednak to, że dany akt ma znaczenie z punktu widzenia prawa, nie oznacza zawsze, że wywołuje on skutki prawne¹⁹.

Vladimir-Djuro Degan, proponując swoją typologię aktów związanych z umowami, umieścił deklaracje interpretacyjne w kategorii aktów związanych z zawieraniem i realizacją umów, czyli nieprzewidzianych przez umowy²⁰. W przeciwieństwie do innych aktów z tej kategorii, deklaracje wydają się nie mieć możliwości uzyskania statusu autonomicznego na podstawie postanowień traktatowych.

¹⁴ W. Czaplinski, *Akty jednostronne w prawie międzynarodowym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1988, nr 6, s. 99. Więcej o autonomiczności aktów jednostronnych: P. Saganek, *Akty jednostronne państw w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2010, s. 67-74.

¹⁵ P. Saganek, *op. cit.*, s. 163-164.

¹⁶ *Ibidem*, s. 189-190.

¹⁷ *Ibidem*, s. 192-193.

¹⁸ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2011, s. 159.

¹⁹ P. Saganek, *op. cit.*, s. 57.

²⁰ V.-D. Degan, *Unilateral act as a source of particular international law*, „Finnish Yearbook of International Law” 1994, nr 5, s. 179-183.

Choć niektórzy badacze słusznie kwestionują łączne traktowanie aktów jednostronnych państw i organizacji międzynarodowych²¹, w przypadku deklaracji interpretacyjnych wydaje się to o tyle zasadne, że nic nie wskazuje na to, by hipotetyczna deklaracja interpretacyjna składana przez organizację była traktowana inaczej niż składana przez państwo wyłącznie ze względu na pochodzenie. Warto w tym miejscu nadmienić, że deklaracje różnego typu, w tym interpretacyjne, choć nazywane są jednostronnymi, mogą być składane wspólnie przez więcej niż jeden podmiot²².

Uznanie deklaracji interpretacyjnej za akt jednostronny w prawie międzynarodowym zależy od konkretnej definicji aktu. Jeśli za jej nieodzowny element uznać posiadanie skutków prawnych w świetle prawa międzynarodowego, jak wskazuje większość definicji²³, należy ustalić, czy deklaracja takowe posiada.

Podkreślić jednak należy, że niezależnie od sporów doktrynalnych co do definicji i zakresu pojęcia „akt jednostronny”, deklarację interpretacyjną może złożyć wyłącznie państwo lub inny podmiot prawa międzynarodowego mający takie same prawa w zakresie *ius contrahendi* lub grupa takich podmiotów. Z pewnością dopuszczalność złożenia deklaracji interpretacyjnej zależy od istnienia umowy międzynarodowej, której ma dotyczyć i woli związania się nią przez podmiot ją składający – inaczej byłaby bezprzedmiotowa lub bezsensowna. Nie przesądzając jeszcze w kwestii skutków prawnych deklaracji, trudno stwierdzić, by deklaracje nie miały żadnego znaczenia, skoro państwa, które uważa się za racjonalnie działające podmioty, tak chętnie je składają, dokładnie je formułując. Działania państw na niwie prawa międzynarodowego służą określonym, partykularnym celom. Nie inaczej jest w przypadku deklaracji interpretacyjnych, których formułowanie pozwala na ustalenie znaczenia przepisów umowy międzynarodowej, a tym samym zakresu obowiązków z nich wynikających.

Deklaracje interpretacyjne a inne deklaracje

Wśród aktów jednostronnych warto wyróżnić wszelkie akty zaliczające się do szerokiej kategorii deklaracji. Mogą one stanowić uznanie, przyrzeczenie lub

²¹ P. Saganek, *op. cit.*, s. 55-56.

²² Liczne przykłady podaje A. Pellet w Przewodniku po praktyce zastrzeżeń, wytyczna 1.2.1 i komentarz, s. 73-74.

²³ E. Suy, N. Angelet, *Rechtsgeschaeft, einseitige*, [w:] I. Seidl-Hohenveldern (red.), *Lexikon des Rechts - Voelkerrecht*, Kriftel 2001, s. 319, A. Verdross, B. Simma, *Universelles Voelkerrecht. Theorie und Praxis*, Berlin 1984, s. 425.

zrzeczenie się, które państwo deklaruje powszechnie na forum międzynarodowym. Deklaracje te rodzić więc mogą obowiązki państwa deklarującego. Potwierdził to Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, rozstrzygając spór australijsko-francuski w sprawie francuskich prób nuklearnych na Pacyfiku, wskazując że: „deklaracje składane w formie aktów jednostronnych, dotyczące sytuacji prawnych lub faktycznych, mogą powodować powstanie zobowiązań prawnych”²⁴.

Deklaracje interpretacyjne jako instrument o specyficznym celu należy odróżnić od przyrzeczeń, deklaracji politycznych i innych podobnych działań. Choć również może się okazać, że taka deklaracja tworzy zobowiązanie co najmniej dla państwa deklarującego, oddziałuje ona bezpośrednio na tekst umowy międzynarodowej, a nie stosunki prawne o różnym źródle, jak w przypadku innych deklaracji²⁵. Większość innych typów deklaracji może być złożona niezależnie od okoliczności prawnych (np. istnienia danej umowy międzynarodowej) i ma wyłącznie kontekst faktyczny. Bliższa deklaracji interpretacyjnej może się wydawać deklaracja dotycząca klauzul fakultatywnych lub opcyjnych przy umowie międzynarodowej, lecz ona dotyczy tylko wyboru zakresu norm, którymi się wiąże państwo, a nie interpretacji tekstu, w którym są one zawarte.

Zasadne jest więc regulowanie deklaracji interpretacyjnych osobno od innych deklaracji, co wyraźnie zaznaczono w Przewodniku po praktyce zastrzeżeń²⁶. Ze względu na określony cel i wspólne cechy z zastrzeżeniami, deklaracje interpretacyjne łatwo odróżnić od pozostałych deklaracji i jako takie mogą one podlegać wnikliwej analizie, której wyniki nie muszą przesądzać o charakterze ani skutkach pozostałych typów deklaracji, które, podobnie jak w Przewodniku, pozostaną na marginesie niniejszego artykułu.

W obliczu powyższych rozważań co do zaklasyfikowania deklaracji interpretacyjnych jako aktów jednostronnych oraz wyodrębnienia ich od deklaracji innego typu należy przede wszystkim przyjrzeć się najściślej z nimi powiązanej, a zarazem najtrudniej od nich odróżnialnej instytucji zastrzeżenia.

²⁴ Wyrok MTS w sprawie Australii p. Francji [*Nuclear Tests case*] z 20 grudnia 1974 r., ICJ Reports 1974, s. 268, par. 43; cyt za: W. Góralczyk, S. Sawicki, *op. cit.*, s. 161.

²⁵ W świetle powyższego wydaje się wątpliwe zakwalifikowanie przez W. Burka jako deklaracji interpretacyjnej deklaracji Polski, że ta będzie wykonywała obowiązki konwencyjne „zgodnie z zasadami i przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”; zarazem sam autor wskazuje, że deklaracja ta przypomina zastrzeżenie - por. W. Burek, *Zastrzeżenia i deklaracja interpretacyjna złożone przez Polskę przy podpisywaniu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – w świetle prawa międzynarodowego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2014, nr 11, s. 4-12.

²⁶ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, wytyczne 1.5, 1.5.1-3 oraz komentarz do nich, s. 89-106.

Deklaracje interpretacyjne a zastrzeżenia

Nie bez powodu deklaracje interpretacyjne są niemal zawsze zestawiane z zastrzeżeniami do umów międzynarodowych. Nie trzeba szukać daleko przykładów na takie ich ujmowanie: w Komisji Prawa Międzynarodowego deklaracjami zajmował się Specjalny Sprawozdawca ds. Zastrzeżeń, Alain Pellet, który w swoich raportach przedstawiał deklaracje interpretacyjne i zastrzeżenia jako kwestie ściśle powiązane. Podobnie prezentują je liczni autorzy zajmujący się tymi oświadczeniami²⁷ lub prawem traktatów w ogóle²⁸. Co więcej, przez wiele lat debata nad deklaracjami, zarówno wśród badaczy, jak i delegatów państw na konferencji, na której przyjęto Konwencję wiedeńską o prawie traktatów z 1969 r., polegała przede wszystkim na rozważaniu kwestii, czy deklaracje interpretacyjne należy uważać za zastrzeżenia i tak samo lub analogicznie je regulować²⁹.

Zastrzeżenia do umów międzynarodowych są tematem o wiele częściej dyskutowanym w nauce od deklaracji interpretacyjnych. Wynika to przede wszystkim z uregulowania kwestii zastrzeżeń w artykułach 19-23 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r.³⁰ Tam też właśnie (art. 2, ust. 1, lit. d KWPT) znajduje się powszechnie przyjmowana (choć nadal będąca przedmiotem dyskusji w doktrynie) definicja zastrzeżenia: „jednostronne oświadczenie, jakkolwiek byłoby ono sformułowane lub nazwane, złożone przez państwo przy podpisaniu, ratyfikacji, przyjęciu, zatwierdzeniu lub przystąpieniu do traktatu, mocą którego zmierza ono do wykluczenia lub modyfikacji skutku prawnego pewnych postanowień traktatu w ich zastosowaniu do tego państwa”.

Dzięki tej definicji można wskazać charakterystyczne cechy zastrzeżenia. Po pierwsze, jest ono oświadczeniem państwa (lub innego podmiotu prawa międzynarodowego – por. niżej), przez co zalicza się do szeroko rozumianych aktów jednostronnych³¹. Jako nieautonomiczny akt jednostronny może także tworzyć autonomiczne skutki prawne wobec państwa zastrzegającego, a nie tylko wobec jego relacji z innymi stronami traktatu³².

²⁷ F. Horn, *op. cit.*, s. 226.

²⁸ A. Aust, *op. cit.*, s. 125-131, A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 247-249; również projekt konwencji o prawie traktatów powstały na Uniwersytecie Harvarda klasyfikował deklaracje jako zastrzeżenia: *Harvard Draft Convention on the Law of Treaties*, „American Journal of International Law” 1935, nr 35, s. 849-861.

²⁹ F. Horn, *op. cit.*, s. 229-237.

³⁰ Konwencja Wiedeńska o Prawie Traktatów Sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r., Dz.U. 1990 nr 74 poz. 439.

³¹ P. Saganek, *op. cit.*, s. 163-189.

³² Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, komentarz do wytycznej 1.5, s. 91, par. 10.

Po drugie, oświadczenie to może być różnie nazywane i wyrażane. Postanowienia Konwencji Wiedeńskiej odchodzą od nominalizmu i za decydujące uznają to, czego oświadczenie dotyczy, i jaki ma cel. Rozwiązanie to ma również uzasadnienie w praktyce państw: stosują one różne nazwy i sformułowania do zastrzeżeń, często takich, które są używane przy innych oświadczeniach³³. Dopiero wnikliwa analiza treści pozwala stwierdzić, jak sklasyfikować dane oświadczenie. Słusznie więc odrzucono koncepcję wymuszania na państwach trzymania się ustalonego nazewnictwa, choć z pewnością taki nakaz zapewniłby większą jasność w praktyce. Jeśli o statusie decyduje treść, a nie forma, przyglądając się należy potencjalnym skutkom zastrzeżenia, co zwiększa subiektywizm oceny i jej podatność na różne czynniki.

Po trzecie, złożyć zastrzeżenie może każdy podmiot mający *ius tractatum* w odniesieniu do danej umowy. Definicja Konwencji wiedeńskiej z 1969 roku podaje wyłącznie państwa, lecz należy zaznaczyć, że analogiczną definicję, dodającą jako uprawniony podmiot organizację międzynarodową, znaleźć można w Art. 2, ust. 1, lit. d. Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów między państwami i organizacjami międzynarodowymi lub między organizacjami międzynarodowymi z 1986 r.³⁴ Nie ulega również wątpliwości, że w tym wypadku pojęcie państwa należy rozumieć szeroko, tj. uwzględniając takie podmioty prawa międzynarodowego jak np. Stolica Apostolska³⁵.

Po czwarte, oświadczenie dotyczy zawsze konkretnej umowy międzynarodowej lub jej części. Powszechnie uważa się, że zastrzeżenia mogą być składane wyłącznie do traktatów wielostronnych, zaś w przypadku relacji dwustronnych stanowią zaproszenie do renegotjacji pewnych postanowień umowy. Choć Konwencja wiedeńska nie przesądza o tym fakcie *explicité*, doktryna jest w tej kwestii zgodna³⁶.

Po piąte, zastrzeżenie składa się wyłącznie w określonych chwilach, nie później niż w momencie rozpoczęcia obowiązywania traktatu wobec danego państwa. Definicja Konwencji wiedeńskiej z 1969 roku wyraźnie określa momenty, w których można to zrobić, co pozwala wskazać, że oświadczenia złożone przed podpisaniem traktatu nie stanowią zastrzeżeń, lecz stają się częścią materiałów przygotowawczych i jako takie mogą być brane pod uwagę, nie mają jednak

³³ F. Horn, *op. cit.*, s. 263-277.

³⁴ Vienna Convention of the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations, Vienna, 21 March 1986, Doc. A/CONF.129/15.

³⁵ R. Szafarz, *Zastrzeżenia do traktatów wielostronnych*, Warszawa 1974, s. 22.

³⁶ A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge 2007, s. 131-132, R. Szafarz, *op. cit.*, s. 30-32.

żadnego wiążącego skutku prawnego. Wyliczenie zawarte w Konwencji wiedeńskiej nie stanowi katalogu zamkniętego. Doktryna nie kwestionuje ważności zastrzeżeń składanych przy parafowaniu, podpisie *ad referendum* lub pod warunkiem ratyfikacji³⁷. Znane są nieliczne przykłady z praktyki, gdy zastrzeżenie złożono po wejściu umowy w życie względem państwa składającego i spotkało się ono z akceptacją, jednak są to raczej wyjątki i ciekawostki niż istotna wskazówka dla doktryny³⁸. Pokazuje to jednak, że niezależnie od ustalonych reguł praktyka państw może sporadycznie od nich odbiegać, co jest charakterystyczne dla całego prawa międzynarodowego publicznego.

Po szóste, zastrzeżenie musi spełniać pewne kryteria formalne. Musi być ono złożone na piśmie oraz zostać „formalnie potwierdzone” w chwili ostatecznego wyrażenia zgody na związanie się postanowieniami umowy, najczęściej ratyfikacji. Choć ten drugi wymóg jest powszechnie uważany za istotny, a doktryna często mówi o niejasnym wymogu posiadania przez zastrzeżenie statusu „formalnego oświadczenia”³⁹, praktyka Sekretarza Generalnego ONZ jako depozytariusza traktatów międzynarodowych nie rozróżnia między sobą wszelkich oświadczeń państw. O ile nieodróżnianie zastrzeżeń od innych oświadczeń jest całkowicie zasadne, o tyle wątpliwości budzić może brak zaznaczania, że oświadczenie było (lub nie było) potwierdzone przy ratyfikacji, skoro to jedna z istotnych przesłanek skuteczności zastrzeżenia⁴⁰. Jak sam Sekretarz Generalny stwierdził zachowawczo, „nie wierzy, że ma jakąkolwiek kompetencję, w sytuacji braku nowych instrukcji od Zgromadzenia Ogólnego, do dostosowania swojej praktyki do regulacji Konwencji Wiedeńskiej [o prawie traktatów z 1969 roku – przyp. aut.], co byłoby sprzeczne z jego obecnymi instrukcjami”⁴¹.

Po siódme, ostatnią i najistotniejszą cechą zastrzeżenia jest jego skutek prawny. To on decyduje, czy oświadczenie, choćby spełniało wszystkie poprzedzające przesłanki, mogło mieć charakter zastrzeżenia. Definicja konwencyjna wskazuje, że zastrzeżenie to oświadczenie zmierzające „do uchylenia lub modyfikacji skutku prawnego pewnych postanowień traktatu”. Zarazem jednak art. 21 Konwencji wiedeńskiej, traktujący o skutkach prawnych zastrzeżeń, wskazuje, że skuteczne zastrzeżenie modyfikuje postanowienia traktatu, a nie ich skutki. Choć różnica ta wydaje się mało istotna (w praktyce celem zastrzeżenia jest najczęściej

³⁷ R. Szafarz, *op. cit.*, s. 24-25.

³⁸ F. Horn, *op. cit.*, s. 111-122.

³⁹ R. Szafarz, *op. cit.*, s. 50.

⁴⁰ R. Szafarz, *Reservations and Objections on the Treaty Practice of Poland*, „Polish Yearbook International Law” 1974, nr 6, s. 253.

⁴¹ Cyt. za: UN Doc. A/CN.4/470: *First report on the law and practice relating to reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur* Trzeci Raport Pelleta, s. 152, par. 160 (tłum. aut.).

wyłączenie mocy wybranych postanowień umowy – w takim przypadku nie ma różnicy między modyfikacją postanowienia a modyfikacją jego skutku), budzić ona może pewne zaniepokojenie. W związku z tym KPM skrytykowała takie sformułowanie tekstu Konwencji, inne niż w projekcie przygotowanym przez Komisję⁴². Trybunały jednak nie traktują definicji konwencyjnej dosłownie i rozszerzają jej zakres także na oświadczenia modyfikujące skutki prawne, a nie same postanowienia. Tak wprost orzekł choćby trybunał arbitrażowy w sprawie delimitacji szelfu kontynentalnego między Wielką Brytanią a Francją w 1977 roku⁴³.

Różnorodność sformułowań zastosowanych w Konwencji wiedeńskiej nie oznacza jednak, że mają one odmienne znaczenia. Skutkiem zastrzeżenia jest ostatecznie zawsze modyfikacja skutku prawnego danego postanowienia. W ten sposób rozumieć należy sformułowanie art. 21. Jakkolwiek inaczej by je interpretować, modyfikacja treści lub znaczenia postanowienia zawsze w ostatecznym rozrachunku doprowadzi do zmiany jego skutków. Toteż, w najgorszym razie pośrednio, zastrzeżenie modyfikuje (czyli wyłącza, zmienia, rozszerza lub dodaje) skutki prawne wskazanych w nim postanowień konwencji wobec państwa zastrzegającego. Dla przykładu, zastrzeżenie, że dany artykuł traktatu nie stosuje się w ogóle lub do konkretnych sytuacji, do których stosowałby się bez tego zastrzeżenia, modyfikuje skutek prawny tej normy poprzez jego wyłączenie lub zawężenie zakresu stosowania. To też rzutuje na problemy z odróżnieniem zastrzeżenia od deklaracji interpretacyjnej, która z zasady oddziałuje na treść normy prawnej wynikającej z przepisu. W procesie interpretacyjnym może dojść do sytuacji, że wyinterpretowana zgodnie z deklaracją norma będzie zmodyfikowana względem normy wynikającej z odczytania zwykłego brzmienia przepisu zgodnie z generalnymi zasadami interpretacji traktatów. Może więc dojść do sytuacji, że celem deklaracji interpretacyjnej (zamierzonym lub nie) jest ostatecznie modyfikacja skutków prawnych postanowień traktatowych, których ta deklaracja ma dotyczyć, co czyniłoby z niej zastrzeżenie.

Sposób, w jaki zastrzeżenie wyłącza lub modyfikuje skutek prawny, może być różny. W zastrzeżeniu państwo może stwierdzić wprost, że dokonuje stosownej zmiany w odniesieniu do skutków danego postanowienia, ale może też stwierdzić modyfikację samego postanowienia. Może też oddziaływać na skutek prawny

⁴² R. Gardiner, *Treaty Interpretation*, Oxford 2008, s. 87.

⁴³ *Case concerning the delimitation of the continental shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic*, decision of 30 June 1977 [*English Channel case*], UNRIAA, vol. XVIII (Sales No. E/F.80.V.7): http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf, s. 40, par. 55, dostęp 30.12.2018.

jeszcze bardziej pośrednio, np. przez interpretację postanowień. To w takich sytuacjach widzimy bliskość relacji, a czasem również zacieranie granic, między zastrzeżeniem a deklaracją interpretacyjną.

Skutki mogą być oceniane z dwóch perspektyw: państwa składającego oświadczenie i innych państw-stron danej umowy międzynarodowej, które je otrzymują od depozytariusza. Subiektywizm oceny powoduje niekiedy różnice w ocenie danego oświadczenia przez różne państwa. Zdarzały się sytuacje, gdy państwo składało oświadczenie o niejasnym statusie i pewne państwa uznawały je za zastrzeżenie, gdy inne uznawały za niewiążącą deklarację. Czasem samo państwo składające nie ma lub nie wyraża swojego stanowiska na temat statusu własnego oświadczenia⁴⁴.

Dla podsumowania wszystkich istotnych cech zastrzeżeń można przyjąć za Renatą Szafarz rozbudowaną definicję zastrzeżenia, zbudowaną z powyższych elementów: „zastrzeżenie jest to formalne oświadczenie, jakkolwiek byłoby ono sformułowane lub nazwane, złożone jednostronnie przez podmiot posiadający *ius contrahendi* w zakresie prawa międzynarodowego przy parafowaniu, podpisywaniu *ad referendum*, podpisaniu, złożeniu do depozytu dokumentu: ratyfikacji, zatwierdzenia, przyjęcia, przystąpienia, sukcesji, rozciągnięcia lub przedłużenia (mocy wiążącej) traktatu wielostronnego, zmierzające wprost lub drogą szczególnej interpretacji do uchylecia, ograniczenia, zmiany lub rozszerzenia skutku prawnego poszczególnych postanowień traktatu lub norm prawa traktatów odnoszących się doń – w ich zastosowaniu do tego podmiotu bądź co do części jego terytorium lub też do terytorium jemu podlegającemu”⁴⁵.

Ustalwszy elementy charakterystyczne zastrzeżenia należy postawić sobie pytanie, które z tych cech są podzielane przez deklarację interpretacyjną. Z siedmiu wymienionych cech za bezdyskusyjnie wspólne można wymienić pierwsze cztery: deklaracja interpretacyjna jest zaliczana do aktów jednostronnych (przynajmniej *sensu largo*), może być różnie formułowana i nazywana, może ją złożyć każdy podmiot mający *ius contrahendi* i odnosi się ona do konkretnej umowy międzynarodowej lub jej części tak samo jak zastrzeżenie.

Wątpliwości pojawiają się przy ostatnich trzech cechach zastrzeżenia: czasie składania, formie oraz przede wszystkim celu oraz skutkach prawnych. Pierwsze dwa elementy dotyczą kwestii formalnych i z tego względu nie odgrywają tak decydującej roli. Praktyka państw wobec deklaracji jest jednak inna niż w przypadku zastrzeżeń i stawia o wiele mniej ostre wymogi co do formy oraz

⁴⁴ F. Horn, *op. cit.*, s. 246-258, Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, s. 75-82.

⁴⁵ R. Szafarz, *op. cit.*, s. 51-52.

czasu składania⁴⁶. Ostatni element, cel/skutek, stanowi tę cechę, która decyduje o tożsamości deklaracji z zastrzeżeniem lub jej braku. Zastrzeżenie może być bowiem sformułowane również jako interpretacja przepisów, której celem jest ich modyfikacja. Samo więc stwierdzenie, że celem deklaracji interpretacyjnej jest interpretacja, nie przesądza, że nie jest ona równocześnie zastrzeżeniem, choć na pewno nie każde zastrzeżenie jest deklaracją interpretacyjną. Z całą pewnością tworząc definicję deklaracji interpretacyjnej *sensu largo* należy wziąć pod uwagę konstrukcję zastrzeżenia. Nie znaczy to jednak, że definicja ta powinna być w zupełnej kontrze do tej konstrukcji. Jasne jest bowiem, że znaczenia obu pojęć częściowo się nakładają, ale nie są tożsame, ani jedno nie jest częścią drugiego⁴⁷.

Proponując definicję deklaracji interpretacyjnej i analizując różnice między nią a zastrzeżeniem, Pellet jako punkt wyjścia przyjął dyskusje nad zastrzeżeniem oraz jego definicją, które trwały przed i po powstaniu Konwencji wiedeńskiej⁴⁸. Zwrócił także uwagę na praktykę państw i różnych organów orzeczniczych, które, powołując się na definicję zastrzeżenia z art. 2 Konwencji wiedeńskiej, „demaskowały” różnego rodzaju oświadczenia innych państw, w tym deklaracje interpretacyjne, jako *de facto* zastrzeżenia. Zarazem wskazał, że państwa pod nazwą „zastrzeżeń” składały czasem oświadczenia, które w rzeczywistości zastrzeżeniami nie były⁴⁹.

Pellet zauważył, że państwa stosują deklaracje interpretacyjne z różnych przyczyn, m.in. w celu zapewnienia zgodności konwencji z prawem krajowym, wyrażenia swojego stanowiska na temat znaczenia pojęcia lub przepisu, ewentualnie faktycznego wyłączenia albo modyfikacji skutków prawnych części umowy (tzn. celu zastrzeżenia), czy to ze względu na zakaz składania zastrzeżeń, czy ze względu na złagodzenie odbioru tego „krypto-zastrzeżenia” przez pozostałe państwa⁵⁰.

Deklaracje w praktyce różniły się nie tylko ze względu na motywacje, ale również z powodu niejasnej terminologii oświadczeń. Pellet wskazał, że pełne zwolnienie państw z przestrzegania nazywania swoich zastrzeżeń i subiektywizacja oceny oświadczeń państw powoduje duże zamieszanie i niepewność w obrocie międzynarodowym. Co więcej, państwa chętnie określają zastrzeżeniami także oświadczenia, które nimi nie są. Podobnie usiłują one ukryć faktyczne

⁴⁶ F. Horn, *op. cit.*, s. 237, UN Doc A/CN.4/491 and Add.1-6: *Third report on reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur* [Trzeci Raport Pelleta], s. 276, par. 349.

⁴⁷ F. Horn, *op. cit.*, s. 236-237; Trzeci Raport Pelleta, s. 262, par. 235-242.

⁴⁸ Trzeci Raport Pelleta, s. 238, par. 63-64.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 243-260, par. 109-230.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 263-264, par. 244-251.

zastrzeżenia pod różnymi nazwami, niezależnie od definicji konwencyjnej, która nakazuje odrzucenie nominalizmu⁵¹. Sprawozdawca wskazał najbardziej jaskrawe przypadki, gdy państwa zgłaszały oświadczenia tej samej treści: jedno składało je jako zastrzeżenie, a drugie jako deklarację. Państwa potrafiły również przy przystępowaniu do jednej konwencji składać różne oświadczenia, używając pojęć deklaracji, interpretacji lub zastrzeżenia, jakby dla celowego wytworzenia niejasności co do statusu konkretnego oświadczenia⁵². Mimo tego zróżnicowania terminologicznego, Pellet zaproponował definicję deklaracji interpretacyjnej w odniesieniu do definicji zastrzeżenia. Po pierwsze, deklaracje są składane przez państwa lub organizacje międzynarodowe, tak jak zastrzeżenia. Po drugie, ich nazwa lub wyrażenie nie są decydujące dla ich identyfikacji. Po trzecie, są aktem jednostronnym dotyczącym związania się umową międzynarodową. Często (jednak nie jest to wymagane) również są składane na piśmie i w momentach składania zastrzeżeń. Podsumowując, są niemal identyczne formalnie⁵³. Powyższa lista cech wspólnych jest jednak znacznym uproszczeniem, pomijającym istotne niuanse, nie wspominając o aspektach materialnych obu instytucji. Po pierwsze, praktyka nie wykazała składania deklaracji przez organizacje międzynarodowe. Po drugie, praktyka nie wskazywała również na formalny wymóg pisemności deklaracji interpretacyjnych – co więcej, Pellet wskazał przyczyny, dla których deklaracje powinny nie podlegać takiemu wymogowi⁵⁴. Po trzecie, z praktyki nie można wywnioskować, że deklaracje interpretacyjne powinny się składać najpóźniej w chwili ostatecznego związania się umową międzynarodową⁵⁵. Zarazem zróżnicowane nazewnictwo deklaracji, tak jak w przypadku zastrzeżeń, pozwalało wielokrotnie państwom na subiektywną ocenę zastrzeżenia jako deklaracji lub odwrotnie⁵⁶. Według sprawozdawcy wspólną i decydującą cechą wszystkich deklaracji interpretacyjnych, niezależnie od ich umotywowania oraz proveniencji, pozostawał cel: wyjaśnienie (*claryfying*) znaczenia i zakresu postanowień konwencji.

Nie zmieniało to faktu zróżnicowania samej instytucji deklaracji, którą Pellet podzielił za Donaldem McRae na dwie kategorie: deklaracje interpretacyjne, od uznania których państwo uzależnia związanie się umową, oraz pozostałe, którymi państwo po prostu proponuje swoje rozumienie przepisów⁵⁷. Według

⁵¹ *Ibidem*, s. 264, par. 253-254.

⁵² *Ibidem*, s. 264-267, par. 255-278.

⁵³ *Ibidem*, s. 255-256, par. 263-265, F. Horn, *op. cit.*, s. 236.

⁵⁴ Trzeci Raport Pelleta, s. 266-267, par. 271-274.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 274-275, par. 328-332.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 268-269, par. 279-291.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 270, par. 295; D.M. McRae, *op. cit.*, s. 161-166.

sprawozdawcy podział ten nawiązuje do „niezaprzeczalnie rzeczywistej praktyki” i zasadne jest poddanie go dyskusji⁵⁸.

Koncepcja McRae dotycząca wyróżnienia warunkowych deklaracji interpretacyjnych i stosowania do nich regulacji „zastrzeżeniowych” spotkała się z krytyką m.in. Franka Horna. Twierdził on, że taka typologia nie rozwiązuje wcale problemu, a tworzy nowe⁵⁹. Zaznaczył, że wola państwa uzależnienia statusu strony umowy od uznania jego interpretacji wcale niekoniecznie przewiduje modyfikację skutków prawnych, które są cechą wyróżniającą zastrzeżenia i jako takie upoważniałyby do zastosowania regulacji KWPT dotyczących zastrzeżeń (choć często tak bywa w praktyce). O jakichkolwiek odstępstwach może być mowa dopiero od momentu ewentualnego ustalenia interpretacji autentycznej, a ta wcale nie musi być inna niż interpretacja zaproponowana przez państwo deklarujące. Wszelkie rozważania poprzedzające ten moment są bezprzedmiotowe. Jedynym uzasadnieniem dla stosowania reżimu „zastrzeżeniowego” do warunkowych deklaracji interpretacyjnych byłyby praktyczna konieczność zapoznania się państw-stron z interpretacją państwa deklarującego, lecz problem reakcji na nią i skutków pozostaje nierozwiązany. Horn również zauważył, że praktyka stosowania reguł „zastrzeżeniowych” do takich deklaracji byłaby skomplikowana co najmniej tak samo, jak w przypadku hipotetycznego zastrzeżenia⁶⁰. Najistotniejszym jednak problemem jest ocena, czy dana deklaracja interpretacyjna jest rzeczywiście warunkowa. Znowu bowiem przy badaniu oświadczenia w grę wchodzi subiektywizm, zarówno ze strony państwa deklarującego, jak i adresatów deklaracji. Podział przyjęty przez McRae jest więc bezsensowny, ponieważ zakłada, że warunkowe deklaracje interpretacyjne są po prostu zastrzeżeniami i niczym więcej. Nie wniósł więc *de facto* nic nowego do badań nad skutkami prawnymi deklaracji interpretacyjnych poza uznaniem pewnej ich kategorii za zastrzeżenia⁶¹.

Proponowana przez McRae i przyjęta następnie przez Pelleta koncepcja warunkowej deklaracji interpretacyjnej powinna być odrzucona także dlatego, że w rzeczywistości obejmuje ona różnorodne oświadczenia: a) deklaracje obiektywnie będące zastrzeżeniami od początku, b) deklaracje mogące jedynie potencjalnie stać się zastrzeżeniami w wyniku wydarzeń następujących po jej złożeniu (tj. powstaniu odmiennej interpretacji autorytatywnej) oraz c) deklaracje, które

⁵⁸ Trzeci Raport Pelleta, par. 306-327, s. 271-274.

⁵⁹ F. Horn, *op. cit.*, s. 238-239.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 239-240.

⁶¹ D.W. Greig, *Reservations: Equity as Balancing Factor?*, „Australian Yearbook of International Law” 1995, nr 16, s. 61.

nie mają ani nie mogą nigdy mieć na celu zmodyfikowania skutków prawnych postanowień traktatu, więc zastrzeżeniami nigdy nie będą. Kategoria ta jest więc wyraźnie niejednolita, a wyróżnienie jej na podstawie domniemywanej motywacji państwa deklarującego jest niepewne. Trudno również uważać zgadzanie się z jakąś interpretacją (która zarazem nie byłaby obiektywnie zastrzeżeniem) jako nieodzowny warunek przystąpienia do umowy. Te elementy, które spełniają przesłanki zastrzeżeń, należy uznać za zastrzeżenia, a pozostałe za deklaracje. Jeśli dane państwo ogłasza swoją interpretację, a ta jest sprzeczna z późniejszą interpretacją autorytatywną, nie staje się ona zastrzeżeniem, lecz powinna zostać zarzucona. W przeciwnym razie państwo naraża się na poniesienie odpowiedzialności międzynarodowej za naruszenie swoich zobowiązań, jeśli nadal będzie zgodnie z nią postępować⁶².

Wytyczne Komisji zawierają następującą definicję deklaracji interpretacyjnej, opracowaną przez Pelleta: „jednostronna deklaracja, jakkolwiek by była ona sformułowana lub nazwana, złożona przez państwo lub organizację międzynarodową, mocą której to państwo lub organizacja zmierza do wyjaśnienia znaczenia lub zakresu nadawanego przez deklarującego traktatowi lub wybranym jego postanowieniom”⁶³. Od zastrzeżeń miał więc deklaracje odróżniać nie tylko odmienny cel, ale również brak wymogu formy pisemnej oraz określonego czasu składania (choć zazwyczaj są składane przed ostatecznym związaniem się umową podobnie jak zastrzeżenia)⁶⁴. Te dwie ostatnie cechy nie określały jednak według Pelleta warunkowych deklaracji interpretacyjnych, które, tak jak zastrzeżenia, powinny być składane wyłącznie na piśmie przywiązaniu się traktatem⁶⁵. Jednak ta definicja i rozróżnienie nie przesądziły o ewentualnych skutkach prawnych obu kategorii deklaracji⁶⁶.

Według Pelleta akceptacja deklaracji nie oznacza nic innego niż przyjęcie zawartej w niej interpretacji, toteż ma ona takie samo znaczenie jakby państwo akceptujące złożyło własną deklarację interpretacyjną o tej samej treści⁶⁷. Jako sprzeciw w przypadku deklaracji interpretacyjnych należy rozumieć brak zgody na zaproponowaną przez państwo interpretację, często połączony z przedstawieniem własnej. Jako że deklaracje i reakcje na nie nie mają istotnego wpływu

⁶² F. Horn, *op. cit.*, s. 239, I.M. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of the Treaties*, Manchester 1984, s. 53.

⁶³ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, wytyczna 1.2 (tłum. aut.).

⁶⁴ W. Burek, *Zastrzeżenia i deklaracja interpretacyjna...*, s. 4.

⁶⁵ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, wytyczna 1.4.

⁶⁶ Trzeci Raport Pelleta, s. 276-277, par. 342-355.

⁶⁷ UN Doc A/CN.4/614: *Fourteenth report on reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur.*, s. 30, par. 152-155.

na modyfikację wzajemnych zobowiązań między stronami konwencji, sprzeciw również nie ma istotnych skutków prawnych. Może być jednak początkiem sporu państw co do interpretacji, który może zakończyć się wskazaniem właściwej interpretacji lub jej ustaleniem⁶⁸. Warunkowe deklaracje interpretacyjne zostały zaś poddane podobnym wymogom ważności jak zastrzeżenia ze względu na znaczenie, jakie mają dla decyzji państwa o związaniu się umową⁶⁹.

W 2011 roku Pellet ukończył prace nad Przewodnikiem po praktyce stosowania zastrzeżeń, dotyczącym również deklaracji interpretacyjnych i innych oświadczeń, który został przyjęty wraz z raportem na 63. posiedzeniu KPM⁷⁰. Komisja przyjęła Przewodnik ze swoim komentarzem i postanowiła zarekomendować go Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ do przyjęcia do wiadomości (*to take note*). Zgromadzenie przyjęło Przewodnik, doceniło pracę Komisji oraz Sprawozdawcy i zachęciło do jak najszerzej popularyzacji dokumentu⁷¹. Nie należy jednak z tego faktu wyciągać zbyt daleko idących wniosków: delegaci nie poddali Przewodnika żadnej dyskusji, przyjęli go w pierwszym czytaniu bez głosowania na podstawie raportu Komitetu Szóstego.

Przewodnik spotkał się ogólnie z ciepłym przyjęciem, aczkolwiek pojawiały się głosy krytyczne. Zarzucano mu zbyt duży poziom skomplikowania, uniemożliwiający posługiwanie się nim w praktyce, oraz wskazywano na zasadność opracowania odrębnych zasad dla składania oświadczeń przez organizacje międzynarodowe⁷². Pojawiły się sporadyczne głosy krytyczne ze strony doktryny dotyczące merytoryki badań i wniosków Specjalnego Sprawozdawcy⁷³.

Istotnym czynnikiem było też potraktowanie przez Komisję norm Konwencji wiedeńskiej jako niepodlegających dyskusji czy zmianom⁷⁴. Niejasność terminologiczna i pustka normatywna, choć niewątpliwie mają swoje minusy także dla państw, w ostatecznym rozrachunku wydają się opłacać im bardziej

⁶⁸ *Ibidem*, s. 30-31, par. 156-158.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 31-33, par. 166-175.

⁷⁰ 2011 Guide to Practice on Reservation to Treaties, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/1_8_2011.pdf, dostęp 6.01.2018.

⁷¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 68/111 z 16 grudnia 2013 r., UN Doc. no. A/RES/68/111.

⁷² UN Doc. A/CN.4/650/Add.1: Report of the International Law Commission on the work of its sixty-third session (2011). Topical summary of the discussion held in the Sixth Committee of the General Assembly during its sixty-sixth session, prepared by the Secretariat. Addendum, s. 10.

⁷³ R.D. Edwards Jr, *Reservations to Treaties: The Belilos Case and the Work of the International Law Commission*, „University of Toledo Law Review” 1999-2000, nr 31, s. 200, M.A.M. Lopez, *The Distinction Between Reservations and Interpretative Declarations*, „Miscellanea Iuris Gentium” 2000/2001, nr 3-4, s. 22-28.

⁷⁴ W. Burek, *Zastrzeżenia do traktatów...*, s. 223 i n.

niż jakakolwiek możliwa w obecnej chwili regulacja. Inną sprawą jest to, czy jakakolwiek umowa międzynarodowa rzeczywiście zmieniłaby postać rzeczy.

Forma

Choć deklaracja interpretacyjna nie charakteryzuje się tymi cechami, które powodują, że zastrzeżenia muszą być składane na piśmie, ostatecznie wytyczne zalecają składanie ich również w takiej formie⁷⁵. Nie jest to jednak bezwzględnie wymagane, a służyć ma jawności i jasności⁷⁶. Może też łatwiej w ten sposób służyć jako materiał interpretacyjny, np. w postępowaniu przed trybunałem⁷⁷.

Deklaracja może być także składana w dowolnym momencie. Wynika to z jej mniej formalnego charakteru niż w przypadku zastrzeżeń oraz braku samodzielnie wywołanych skutków oddziałujących na relacje prawne z innymi państwami-stronami umowy międzynarodowej. W praktyce kontrowersja co do znaczenia umowy lub jej części może powstać długo po jej wejściu w życie między stronami, tak samo jak spór co do jej stosowania. Nie ma przeciwwskazań, by strona umowy mogła wtedy zadeklarować, jak według niej należy tę umowę interpretować.

Bezwzględnie na piśmie i tylko w określonych momentach może być składana warunkowa deklaracja interpretacyjna. Jest to powodowane utożsamieniem jej regulacji z regulacjami dotyczącymi zastrzeżeń.

Deklaracja interpretacyjna pozostaje więc co do zasady zdeformalizowana, wbrew postulatowi Horna⁷⁸. Można ją złożyć w dowolnej formie i w dowolnym momencie, także po wyrażeniu zgody na związanie się traktatem (z wyłączeniem deklaracji warunkowych). Pozwala to łatwiej odróżnić ją od zastrzeżenia – żądanie oświadczenie niezłożone na piśmie lub złożone w innym momencie niż wskazanym w definicji zastrzeżenia nie może być zastrzeżeniem (przynajmniej skutecznie złożonym) niezależnie od swojej treści i zamiaru państwa oświadczającego.

⁷⁵ Trzeci Raport Pelleta, s. 266-267, para. 271-274.

⁷⁶ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, wytyczna 2.4.1 oraz par. 1-5 komentarza, s. 191.

⁷⁷ M. Heymann, *Einseitige Interpretationserklärungen zu multilateralen Verträgen*, Berlin 2005, s. 118.

⁷⁸ E. Horn, *op. cit.*, s. 236.

Subiektywna i obiektywna ocena deklaracji

Już w trakcie negocjowania treści Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów wskazywano na problematykę subiektywnej oceny danego oświadczenia, skoro subiektywna intencja państwa je składającego mogła odbiegać od oceny innych państw⁷⁹. Constantinos Stavropoulos, ekspert prawny ONZ, stwierdził, że państwo nie ma „prawa do jednostronnej decyzji, czy jego oświadczenie jest zastrzeżeniem, czy nie”. Panuje powszechna zgoda co do tego faktu⁸⁰. Nie oznacza to jednak, że wola państwa składającego jest nieistotna, co widać w definicji zarówno zastrzeżenia, jak i deklaracji interpretacyjnej. Trudno jednak rozgraniczyć obiektywny skutek zastrzeżenia od subiektywnego – zamierzonego przez państwo. Problem jest w rzeczywistości jeszcze głębszy, ponieważ każde państwo – adresat danego oświadczenia, dokonuje dodatkowo własnej, subiektywnej oceny jego charakteru.

Warto podkreślić, że zarówno w definicji deklaracji interpretacyjnej, jak i jako kryterium odróżnienia od zastrzeżeń zaznaczono zamiar strony deklarującej, tj. kryterium subiektywne. Spotkało się to z krytyką, zwłaszcza że doktryna, a za nią także sam Pellet, często podnosiła istotność, a zarazem niewystarczającą wagę przykładaną do kryterium obiektywnego (tj. opierającego się na zwykłym znaczeniu słów użytych w deklaracji)⁸¹. Jednak ani w projekcie, ani w ostatecznej wersji wytycznych nie odniesiono się do niego. Można to wyjaśnić oparciem się na definicji konwencyjnej zastrzeżenia, która mówi wyłącznie o zamiarze państwa zastrzegającego.

Pellet zaproponował „podwójny test” oceny natury danego oświadczenia. Polegał on na odpowiedzi na dwa pytania: a) co deklarant miał zamiar osiągnąć deklaracją? (kryterium subiektywne) b) co deklarant uczynił (kryterium obiektywne)⁸²? Pellet przyjrzał się również praktyce składania deklaracji interpretacyjnych do umów dwustronnych. O ile taka praktyka wobec zastrzeżeń budziła wielkie kontrowersje, w przypadku deklaracji sprawozdawca dostrzegł liczne przypadki deklaracji do takich umów, które nie spotkały się z żadnym sprzeciwem⁸³.

⁷⁹ F. Horn, *op. cit.*, s. 233.

⁸⁰ D.M. McRae, *op. cit.*, s. 166.

⁸¹ M.A.M. Lopez, *op. cit.*, s. 24-26; A. Pellet, *The Normative Dilemma: Will and Consent in International Law-Making*, „Australian Yearbook of International Law” 1992, nr 12, s. 22-53; Trzeci Raport Pelleta, s. 280, par. 378-384.

⁸² Trzeci Raport Pelleta, s. 280-281, par. 381-391.

⁸³ *Ibidem*, s. 294-298, par. 483-510.

Jak wynika z praktyki, państwa nie zawsze wyjaśniają swoją decyzję o uznaniu danego oświadczenia za zastrzeżenie, deklarację interpretacyjną lub inny akt, nie wspominając już o przyjęciu lub sprzeciwie wobec nich. W rzeczywistości mamy więc do czynienia z dwoma subiektywizmami: z jednej strony państwa składającego oświadczenie, a z drugiej państwa-adresata. Czynniki obiektywne może być więc w praktyce zupełnie pomijane, co się często zdarza. Motywowane jest to wolą państw do pozostawania w relacji traktatowej z państwem zastrzegającym nawet w sytuacji niedopuszczalności zastrzeżenia lub odmiennego zdania co do interpretacji. Państwa często nie rozważają rzeczywistych intencji państwa oświadczającego, które mogą odbiegać od deklarowanych, ani faktycznych skutków oświadczenia, ale swoje interesy. To ich ocena decyduje o postępowaniu wobec danego aktu, a subiektywizm jest nieodłączną cechą każdej jednostronnej interpretacji⁸⁴.

Zarazem także w tym ujęciu obiektywizm odgrywa swoją rolę. Państwo-adresat patrzy bowiem nie tylko na deklarowaną intencję państwa oświadczającego czy domyśla się jego rzeczywistych intencji, ale, patrząc na samą deklarację, powinno zbadać obiektywne potencjalne skutki oświadczenia niezależnie od motywacji jej autora. Choć w praktyce, jak wyżej wykazano, to spojrzenie jest również subiektywne, pokazuje ono, zgodnie ze stanowiskiem Stavropoulou i innych, że decydujące nie jest stanowisko (deklarowane lub rzeczywiste) państwa oświadczającego, ale obiektywny status i skutek oświadczenia w opinii innych państw lub organu orzekającego.

Dodatkowym problemem może być zdarzający się w praktyce brak określonej motywacji państwa deklarującego, czy to na poziomie deklarowanym, czy w ogóle⁸⁵. W takiej sytuacji jedynym, co można łatwiej badać niż zamiar państwa, jest obiektywny skutek deklaracji.

Sam Pellet w komentarzu do swojego Przewodnika odrzuca podział „subiektywizm – obiektywizm” i zaleca branie obu czynników pod uwagę razem⁸⁶. Tym bardziej zachodzi więc konieczność wzmocnienia czynnika obiektywnego. Wbrew temu, co Pellet twierdzi w swoim komentarzu, definicja ujęta w Przewodniku nie pozwala jednak dostrzec istotności czynnika obiektywnego.

Zastanowić się więc należy, czy w związku z tym zarówno definicja deklaracji interpretacyjnej, jak i zastrzeżenia, nie powinna zawierać czynnika obiektywnego. Niezależnie bowiem od tego zarówno subiektywizm autora, jak i adresata,

⁸⁴ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, komentarz do wytycznej 1.2, s. 69, par. 19.

⁸⁵ F. Horn, *op. cit.*, s. 278-311.

⁸⁶ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń., komentarz do wytycznej 1.3.1, s. 76, par. 3.

będzie odgrywał swoją rolę w procesie oceny oświadczenia, a uwzględnienie czynnika obiektywnego odzwierciedli praktykę. I tak bowiem intencja autora jest brana pod uwagę⁸⁷, lecz powinna ona być tylko jedną z przesłanek, a nie jedyną, do oceny faktycznego, a nie zamierzonego, skutku oświadczenia. To on bowiem jest decydujący dla pokłosa złożonego oświadczenia, ale również reagowania na nie. Taka definicja pasuje również do mechanizmu „podwójnego testu” zaproponowanego przez Pelleta⁸⁸, podczas gdy ta ostatecznie zaproponowana w Przewodniku zdaje się pomijać kryterium obiektywne. Sama Komisja Praw Międzynarodowego również podkreślała rolę czynnika obiektywnego w ocenie charakteru oświadczeń jednostronnych⁸⁹.

Co jednak najistotniejsze, to właśnie czynnik obiektywny, a nie zamierzony lub deklarowany, jest brany pod uwagę przez trybunały i inne organy uprawnione do oceny oświadczenia. Taki wniosek można wyciągnąć z orzecznictwa organów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Najczęściej przywoływanym orzeczeniem jest wyrok w sprawie *Belilos p. Szwajcarii*⁹⁰. W postępowaniu przed Trybunałem Szwajcarii stwierdziła, iż jedna z deklaracji interpretacyjnych, którą Szwajcarii przedstawiła przy przystępowaniu do EKPCz, będąca przedmiotem sporu, miała na celu wyłączenie skutku prawnego jednego z postanowień Europejskiej Konwencji i powinna być traktowana jako zastrzeżenie. Choć Trybunał nie uznał formalnie tej deklaracji za zastrzeżenie, poddał ją analizie zgodnie z regulacjami Konwencji Wiedeńskiej dotyczącymi zastrzeżenia i uznał jej niedopuszczalność, a w efekcie jej nieważność⁹¹. Faktycznie dokonał więc jej przekwalifikowania, głównie ze względu na stanowisko Szwajcarii, która utrzymywała, że jej deklaracja skutkowałą ograniczeniem jej zobowiązań wypływających z EKPCz⁹². Podobnie Europejska Komisja Praw Człowieka dokonała przekwalifikowania deklaracji jako zastrzeżenia we wcześniejszej sprawie *Temeltasch p. Szwajcarii*⁹³, wskazując jednocześnie, że deklaracja interpretacyjna może być czasem

⁸⁷ *Ibidem*, wytyczna 1.3.1, s. 75.

⁸⁸ Trzeci Raport Pelleta, par. 382, s. 280.

⁸⁹ M. Benatar, *op. cit.*, s. 180.

⁹⁰ Wyrok ETPCz w sprawie *Belilos p. Szwajcarii* z dnia 29 kwietnia 1988 r., nr 10328/83: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57434>, dostęp 30.12.2018.

⁹¹ Trzeci Raport Pelleta, s. 244, par. 111; s. 260, par. 226; s. 269, par. 286.

⁹² H. Bourguignon, *The Belilos Case: New Light on Reservations to Multilateral Treaties*, “Virginia Journal of International Law” 1988-1989, nr 29, s. 347-349, R.D. Edwards Jr, *op. cit.*, s. 195-207.

⁹³ Raport EKPCz w sprawie *Alparslan Temeltasch p. Szwajcarii* z dnia 5 marca 1983 r., nr 6116/80: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-95708&filename=TEMELTASCH%20v.%20SWITZERLAND.pdf>, dostęp 30.12.2018.

uznana za zastrzeżenie, jeśli ma jego cel⁹⁴. To podejście było następnie regularnie powielane w jurysprudencji organów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁹⁵.

Podobnie orzekano jednak nie tylko w sprawach dotyczących specyficznego reżimu praw człowieka, ale również w arbitrażu międzynarodowym. W sprawie delimitacji szelfu kontynentalnego między Wielką Brytanią a Francją (*English Channel case*) trybunał arbitrażowy pochylił się nad oceną złożonego oświadczenia francuskiego⁹⁶. Wielka Brytania twierdziła, że pewna część francuskiego oświadczenia do artykułu 6 Konwencji genewskiej o szelfie kontynentalnym z 1958 roku była zwykłą deklaracją interpretacyjną i z tego względu nie wywierała skutku prawnego. Trybunał uznał na podstawie słownictwa oświadczenia i argumentów Francji, że oświadczenie to było w rzeczywistości zastrzeżeniem⁹⁷. Zarówno obie strony, jak i trybunał zwracały uwagę na obiektywne znaczenie sformułowań przedstawionych w oświadczeniu oraz ich relację względem treści odpowiednich części konwencji.

Subiektywizm obecny jest również nie tylko w rozpoznaniu deklaracji interpretacyjnej, ale również w sklasyfikowaniu jej jako warunkowej (według typologii McRae). Ponownie głównym pytaniem jest możliwość rozpoznania rzeczywistych motywacji państwa deklarującego i wagi, jaką przywiązuje ono do danej interpretacji⁹⁸. Decydującą rolę odgrywa nadal subiektywna ocena adresata takiej deklaracji. Jeśli uzna ją za zwykłą deklarację i na taką nie zareaguje, trudno uznać, że milcząc ją przyjął, nawet jeśli w intencji autora była to deklaracja warunkowa. Powstaje jednak problem, jeśli państwo deklarujące uzna brak reakcji za milczące przyjęcie jego interpretacji przez inne państwo. Odpowiedź może dać przywołany powyżej wyrok arbitrażowy w sprawie *English Channel*, który pokazuje, że nigdy samo subiektywne stanowisko jednego ani drugiego z państw nie odgrywa takiej roli, jak obiektywna analiza oświadczenia. Natomiast jeśli adresat uzna deklarację za warunkową, może ją przyjąć lub się jej sprzeciwić, tak jak w przypadku zastrzeżenia.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że w każdej z powyżej opisanych spraw oświadczenie państwa, które ostatecznie uznano za zastrzeżenie, funkcjonowało przez lata w obrocie międzynarodowym bez określonego statusu, lecz było traktowane jako deklaracja interpretacyjna, przez co nie spotkało się z należytyymi reakcjami.

⁹⁴ *Ibidem*, s. 17-21, par. 65-82.

⁹⁵ A. Pellet, *Reservations. Art.19 1969 Vienna Convention*, [w:] O. Corten, P. Klein, *The Vienna Conventions on the Law of Treaties*, vol. I, part II *Conclusion and Entry into Force of Treaties*, Oxford 2011, s. 422-423.

⁹⁶ *English Channel case*, s. 28-40, par. 30-55.

⁹⁷ Trzeci Raport Pelleta, s. 256, par. 197-201.

⁹⁸ E. Horn, *op. cit.*, s. 238-242.

Wynika to między innymi z zasygnalizowanych wcześniej podobieństw między zastrzeżeniami i deklaracjami. Oba oświadczenia są bowiem niejako skutkiem procesu interpretacji: w przypadku deklaracji interpretacyjnej państwa po prostu przedstawiają wynik swojej interpretacji, gdy w przypadku zastrzeżenia idą dalej, proponując modyfikację wyinterpretowanych skutków prawnych danych postanowień konwencyjnych.

Podsumowując, jako że czynnik obiektywny jest tak istotny zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki, a czynnik subiektywny, choć nieusuwalny, powinien odgrywać jedynie rolę pomocniczą w badaniu rzeczywistych skutków deklaracji, definicja deklaracji interpretacyjnej powinna podkreślać realny skutek deklaracji, a nie tylko skutek zamierzony przez jej autora.

Skutki deklaracji interpretacyjnej

Obiektywna, a nie subiektywna ocena skutków oświadczenia jest tylko punktem wyjścia do określenia ich samych. Skutek wspólny wszystkim deklaracjom interpretacyjnym od czasów prac KPM nad projektem konwencji o prawie traktatów charakteryzowany jest w kontrze do skutków zastrzeżeń. Przede wszystkim więc zaznacza się, że skutkiem deklaracji interpretacyjnej nie są skutki zastrzeżenia, tj. modyfikacja postanowień traktatu lub ich skutków prawnych⁹⁹. Dopiero w drugiej kolejności usiłuje się udzielić odpowiedzi na najważniejsze pytanie – co jest skutkiem złożenia deklaracji interpretacyjnej.

Pellet zaproponował określenie skutku deklaracji interpretacyjnej jako „wyjaśnienie znaczenia lub zakresu nadawanego przez deklarującego traktatowi lub wybranym jego postanowieniom”. Takie ujęcie jest ogólnie zgodne ze stanowiskiem doktryny, orzecznictwa i praktyką państw, samo w sobie jednak niewiele wyjaśnia. Różnice pojawiają się przy ustalaniu znaczenia poszczególnych słów użytych w tej i podobnych definicjach. Tak ogólna odpowiedź na pytanie o skutki wydaje się mało pomocna, więc warto poddać tę kwestię głębszej analizie¹⁰⁰.

Przede wszystkim należy rozważyć, czy można uznać skutki przypisywane deklaracji interpretacyjnej za skutki prawne. Wpływa to choćby na uznanie deklaracji za akt jednostronny zgodnie z większością stosowanych w doktrynie definicji. Wielu autorów uzależnia kwestię skutku prawnego deklaracji od jej

⁹⁹ M. Benatar, *op. cit.*, s. 179, UN Doc. A/CN.4/144: *First Report on the Law of Treaties*, by Sir Humphrey Waldock, *Special Rapporteur*, art. 1, lit. 1 projektu konwencji, s. 31-32.

¹⁰⁰ M. Benatar, *op. cit.*, s. 173.

słownictwa¹⁰¹. Najczęściej oznacza to przypisywanie skutku prawnego wyłącznie deklaracjom interpretacyjnym, które są jednocześnie zastrzeżeniami lub z innych powodów podlegają temu samemu reżimowi (np. warunkowe deklaracje interpretacyjne). Mając nadal na uwadze krytykę co do zasadności wydzielenia warunkowych deklaracji interpretacyjnych, warto przeanalizować potencjalne skutki prawne wspólne wszystkim deklaracjom interpretacyjnym.

Za skutek prawny można uznać powstanie, ustanie lub zmianę praw lub obowiązków jednego podmiotu wobec drugiego¹⁰². Przy założeniu istnienia skutków prawnych deklaracji interpretacyjnej, państwo składając deklarację dokonywałoby zmiany okoliczności powodującej powstanie pewnych zobowiązań wobec innych państw wynikających z jego oświadczenia¹⁰³. Wydaje się, że jeśli z deklaracji interpretacyjnej miałyby wypływać jakieś zobowiązanie, to dotyczyłoby ono stosowania przez państwo deklarujące ogłoszonej przez siebie interpretacji we wszystkich przypadkach, kiedy będzie ona wymagana, tzn. wykonywania obowiązków wypływających z traktatu zgodnie z zadeklarowaną interpretacją. W wypadku, gdy stosowanie interpretacji oznaczałoby zachowanie niezgodne z traktatem, zachodziłby konflikt obowiązków, w którym, jak się wydaje, pierwszeństwo ma zachowanie się zgodne z postanowieniami samej umowy. Taka interpretacja jednak oznaczałaby w takim przypadku *de facto* zastrzeżenie, które podlegałoby ograniczeniom pod względem formy oraz momentu złożenia, a przez to mogłoby zostać uznane za nieważne.

Czy jednak rzeczywiście państwo ma obowiązek stosować się do zadeklarowanej przez siebie interpretacji? Wydaje się, że można tak stwierdzić ze względu na wiążący charakter „deklaracji uczynionych aktami jednostronnymi”, jak orzekł Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w sprawie francuskich prób jądrowych na południowym Pacyfiku¹⁰⁴. Państwo składające deklarację interpretacyjną nie czyni tego bowiem bez żadnego celu. Chce ono ogłosić pozostałym aktualnym lub potencjalnym stronom umowy, jaką interpretację postanowień umowy uważa ono za słuszną, a więc jaką wszyscy, także ono samo, powinni stosować. Tym samym deklaracja interpretacyjna ma szerszy zakres

¹⁰¹ R. Bernhardt (red.), *Encyclopaedia of Public International Law*, vol. 1, Amsterdam 1992, hasło *Interpretative declarations*, s. 367, A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 247-248.

¹⁰² T. Chauvin, T. Stawicki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2009, s. 61, O. Doerr, *Declarations*, [w:] *Max Planck Encyclopedia of International Law*, <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1397?rskey=msUwDn&result=7&prd=OPIL>, par. 1, dostęp 6.01.2019.

¹⁰³ A.P. Rubin, *The International Legal Effects of Unilateral Declarations*, „American Journal of International Law” 1977, nr 71, s. 1-30.

¹⁰⁴ *Nuclear Tests case*, s. 18, par. 43.

niż zastrzeżenie, ponieważ nie dotyczy wyłącznie zakresu obowiązków państwa oświadczającego względem pozostałych stron, ale treści norm obowiązujących wszystkie strony umowy względem siebie (choć bez charakteru wiążącego pozostałe państwa-strony). Można więc stwierdzić, że państwo deklarujące wyraża swoją wolę postępowania w dany sposób w przyszłości i jeśli swojej deklaracji nie wycofa, powinno być zobowiązane do postępowania zgodnie z interpretacją w niej wyrażoną.

Dodatkowo zwolennicy stosowania regulacji dotyczących zastrzeżeń lub innych aktów podobnych do deklaracji interpretacyjnych mogą wskazać, że bezsprzecznie państwo składające zastrzeżenie jest zobowiązane do stosowania się do postanowień umowy wobec jej pozostałych stron w zakresie określonym przez zastrzeżenia i odpowiednie reakcje stron umowy na nie, zgodnie z artykułem 21 KWPT. Zastrzegające państwo odpowiada tak samo (choć w zmodyfikowanym zakresie) za wszelkie naruszenia tych zobowiązań jak państwa, które zastrzeżeń nie składały. Jak wskazała Anna Wyrozumska, deklaracje interpretacyjne mogą stanowić integralną część traktatu tak jak zastrzeżenia, co potwierdził także MTS w sprawie *Ambatielos*¹⁰⁵.

Choć może się nasuwać wątpliwość, czy istnieje wówczas obowiązek interpretowania danego postanowienia umowy zgodnie z deklaracją w każdym przypadku, wskazać należy, że w przypadku ustalenia interpretacji autentycznej, czy to orzeczeniem kompetentnego organu, czy przez umowę wszystkich stron, każda strona jest zobowiązana do posłuszeństwa wobec tej interpretacji, a każde naruszenie zobowiązań w wyniku jej nieprzestrzegania naraża na poniesienie odpowiedzialności międzynarodowej. Można więc uznać deklarację interpretacyjną za jednostronną czynność, która może doprowadzić, przy pozytywnej reakcji, do zawarcia umowy ustanawiającej autentyczną interpretację¹⁰⁶. Wówczas nie ma przesłanek dla traktowania takiego jednostronnego zobowiązania w inny sposób. Nie przesądza to jednak o ograniczeniu swobody wycofania deklaracji lub zastrzeżeń w dowolnej chwili i bez dodatkowych warunków. Z drugiej jednak strony, brak tych ograniczeń wynika przede wszystkim z faktu, że najczęściej oświadczenia te prowadzą do ograniczeń lub modyfikacji stosowania umów międzynarodowych.

Nawet jeśli uznać, że deklaracja interpretacyjna nie rodzi skutków prawnych, państwo deklarujące powinno być powstrzymywane od działań niezgodnych

¹⁰⁵ A. Wyrozumska, *op cit.*, s. 248, wyrok MTS w sprawie Grecji p. Wielkiej Brytanii ws. *Ambatielos* z dnia 19 maja 1953 r., ICJ Reports 1953, s. 14-16.

¹⁰⁶ Przewodnik po praktyce zastrzeżeń, wytyczna 1.6.3, s. 117 oraz par. 1 komentarza do wytycznej 1.4, s. 84.

z deklarowaną interpretacją na gruncie zasady *estoppel* (skutek prawny pośredni)¹⁰⁷. Można założyć, że państwo przyjąwszy deklarację interpretacyjną zasadnie oczekuje, że państwo deklarujące będzie się zgodnie z nią zachowywało. Toteż państwo deklarujące nie może następnie zachować się niezgodnie z własnym oświadczeniem, ponieważ wywołało nim zasadne przeświadczenie, że tak a nie inaczej będzie interpretować umowę lub jej część¹⁰⁸. Zasada ta jest powszechnie uznana w prawie międzynarodowym, czego przykładem może być choćby orzeczenie MTS w sprawie świątyni Preah Vihear¹⁰⁹.

Należy zatem przyjąć, że deklaracja interpretacyjna wywiera skutki prawne, tj. zobowiązanie się państwa do interpretowania umowy lub jej części w zadeklarowany sposób. Oznacza to, że można deklaracje te uznać za akty jednostronne w najpowszechniej przyjmowanych definicjach. Nawet jeśli taka konkluzja budzi wątpliwość, niewątpliwie złożenie deklaracji powinno wykluczać możliwość stosowania traktatu przez państwo deklarujące niezgodnie z interpretacją w niej zawartą ze względu na uznany także w prawie międzynarodowym mechanizm *estoppel*.

Warto zaznaczyć, że skutek deklaracji interpretacyjnej znacznie odbiega od konkretnego skutku zastrzeżenia. Zastrzeżenie jest nakierowane na relacje traktatowe między państwem zastrzegającym a innymi stronami, które zastrzeżenie przyjmą – docelowo wszystkimi. Ma modyfikować jednostronnie obowiązki państwa (skutki prawne traktatu), a najczęściej kryje się za tym motywacja dopasowania ich do interesu autora zastrzeżenia. Natomiast interpretacja najczęściej dotyczy obiektywnych znaczeń zawartych w tekście traktatu, z których konstruowane są normy wspólne wobec wszystkich stron traktatu i obowiązują we wszystkich relacjach między nimi, nie tylko w relacjach z państwem deklarującym. Choć praktyce znane są deklaracje interpretacyjne odnoszące się wyłącznie do konkretnych państw (najczęściej państwa składającego deklarację), stanowią one specyficzną kategorię deklaracji i zazwyczaj są jednocześnie zastrzeżeniami.

Trzeba wyraźnie podkreślić, że może się pojawić więcej niż jedna deklaracja interpretacyjna dotycząca znaczenia lub zakresu tej samej umowy lub tej samej

¹⁰⁷ O. Doerr, *op. cit.*, par. 13-14, D. McRae, *op. cit.*, s. 165-166. O zasadzie *estoppel* w prawie międzynarodowym przeczytać można w J. Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed., Oxford 2012, s. 420-422, A. Kozłowski, *Estoppel jako ogólna zasada prawa międzynarodowego*, Wrocław 2009, *passim*.

¹⁰⁸ M. Benatar, *op. cit.*, s. 186-187; J. Crawford, *op. cit.*, s. 420-422.

¹⁰⁹ D.B. Bowett, *Estoppel Before International Tribunals and its Relation to Acquiescence*, „British Yearbook of International Law” 1957, nr 33, s. 176-202, wyrok MTS w sprawie Kambodży p. Tajlandii ws. *Preah Vihear* z 15 czerwca 1962 r., ICJ Reports 1962, s. 30-36.

jej części, a nawet słowa. Nie zawsze bowiem interpretacja uniemożliwia zaproponowanie innej. Może to być powodowane interpretowaniem pojęcia w danym kontekście lub zaproponowaniem interpretacji negatywnej (wskazania tego, czego wskazana część umowy nie oznacza lub nie reguluje). Nawet jeśli są one ze sobą sprzeczne, żadna nie deroguje drugiej, ponieważ mają taką samą moc i znaczenie dopóki nie zostanie ustalona definicja autorytatywna. Ten moment również nie musi przesądzać o końcu ich istnienia ani ważności.

Znaczenie prawne deklaracji się na tym jednak nie kończy. Jak sama nazwa wskazuje, są one instrumentami interpretacji traktatów i mają swoją rolę do odegrania w tej materii. Nie ma zgody co do uznania znaczenia interpretacyjnego deklaracji, niezależnie od wagi jej przypisywanej, za skutek prawny *sensu stricto*, lecz niewątpliwie instrument ten pełni istotną funkcję w zakresie interpretacji umów międzynarodowych.

Podsumowując, deklaracja interpretacyjna stanowi oświadczenie na temat tego, co dane państwo uważa na temat znaczenia lub zakresu oznaczonej części traktatu. Interpretacja ta sama w sobie nie ma i nie może mieć żadnego wiążącego skutku wobec innych stron umowy. Wydaje się natomiast, że zgodnie z zasadą *estoppel* w chwili złożenia deklaracji interpretacyjnej jej autor niejako zobowiązuje się do jej przestrzegania, a przynajmniej do niezachowywania się sprzecznie z nią. Można więc uznać, że deklaracja interpretacyjna, podobnie jak inne deklaracje, w każdym przypadku wywołuje pewien skutek prawny. Polega on na nakazie wstrzymania się od postępowania przez państwo niezgodnie z zadeklarowaną interpretacją. Jako że w praktyce państwo ma na celu postępowanie zgodnie z nią – więcej, ma (przynajmniej pozornie) nadzieję, że również inne państwa będą tak się zachowywać – nie stanowi to dla nich znacznego ciężaru. Zarazem inne państwa, które w swoich reakcjach zazwyczaj nie aprobują deklarowanych interpretacji lub uważają je za zastrzeżenia, nie mają istotnego interesu w pilnowaniu autorów, czy stosują się do własnych deklaracji. Teoretycznie jednak obowiązek autora deklaracji i możliwość kontroli jego wypełniania pozostają w mocy.

Deklaracja interpretacyjna a zastrzeżenie – zakresy pojęć

Choć doktryna stoi na stanowisku, że deklarację interpretacyjną definiuje się przede wszystkim negatywnie wobec definicji zastrzeżenia, można te dwa pojęcia traktować osobno, choć niejako równolegle. Równoległość ta wynika z wielu

omówionych powyżej podobieństw między tymi instrumentami. Zarazem, co jest wyraźnie podkreślane, mają one różne cele i skutki. Problemy z ich rozróżnieniem wynikają ze wspomnianych podobieństw oraz tego, że posługują się tymi samymi środkami. Deklaracje o niepewnym statusie w znacznej mierze stanowią narzędzie interpretacji, co nie przesądza o tym, czy są zastrzeżeniami, dopóki nie mają jednocześnie na celu zmiany skutków prawnych.

Powyższe obserwacje potwierdzone przez praktykę państw pozwalają stwierdzić, że nie można stawiać znaku nierówności między wszystkimi deklaracjami interpretacyjnymi a wszystkimi zastrzeżeniami. Wbrew dominującemu pogładowi doktryny należy przyjąć, że dane oświadczenie może być zarazem deklaracją interpretacyjną, jak i zastrzeżeniem. Deklaracji interpretacyjnej, zarówno pojmowanej intuicyjnie, jak choćby w definicji zaproponowanej przez Pelleta, jak i bardziej precyzyjnie, nie można rozumieć jako „nie-zastrzeżenia”, ponieważ ma inny, ale niekoniecznie sprzeczny z zastrzeżeniem cel. W celu interpretacji, lub obok niego, może być zawarty cel dodatkowy – wyłączenie lub modyfikacja skutku prawnego interpretowanej części traktatu. Nawet jeśli ten dodatkowy cel zachodzi, nie można uznać, że nie dochodzi zarazem do interpretacji. Byłoby to sprzeczne z logiką, jak i praktyką państw, które dokonują interpretacji na wiele innych sposobów, stosując daną umowę. Nie można się zgodzić ze stwierdzeniem, że jeśli państwa stosują traktat przez wykonywanie czynności wywierających skutki prawne, dezawuuują funkcję interpretacyjną tych aktów. Definicja negatywna (deklaracji interpretacyjnej jako „nie-zastrzeżenia”) wydaje się być trafna wyłącznie w stosunku do tych deklaracji, które McRae, a za nim Pellet, określił mianem „zwykłych”. Z zaproponowanej przez niego typologii wynika, że nie wyczerpują one zbioru wszystkich deklaracji interpretacyjnych. Niezależnie od wątpliwości co do zasadności tego podziału, wygląda na to, że względy praktyczne zmuszają do odróżnienia deklaracji interpretacyjnej w znaczeniu ogólnym od „deklaracji, której celem jest wyłącznie interpretacja, a nie skutek zastrzeżenia”.

Pojęcia zastrzeżenia i deklaracji nadal w dużej mierze się na siebie nakładają. Zarazem możliwe są zastrzeżenia, które nie mają z interpretacją nic wspólnego (poza faktem, że próba modyfikacji skutków prawnych umowy oznacza, że państwo uprzednio dokonało interpretacji normy w celu stwierdzenia tych skutków). Zatem ani zastrzeżenia nie stanowią części deklaracji interpretacyjnych, ani *vice versa*. Są to dwa różne koncepty, które w praktyce mogą jednak definiować ten sam instrument.

Rozwiązać ten problem terminologiczny można w następujący sposób. Po pierwsze, należy odejść od przeciwstawności obu konceptów. Oznacza to dopuszczenie występującej w praktyce sytuacji, że państwo składa deklarację, której

celem, zarówno zamierzonym, jak i obiektywnym, jest modyfikacja skutku prawnego całości lub części umowy międzynarodowej, ale zarazem dokonuje tego za pomocą przeprowadzenia interpretacji stosownych postanowień. Jeśli akt ten spełnia pozostałe wymagania zastrzeżenia, należy go uznać za zastrzeżenie. Zarazem nie oznacza to jednak, że przestaje być deklaracją interpretacyjną.

Po drugie, należy rozdzielić definicje deklaracji interpretacyjnej *sensu largo* i *sensu stricto*. Wszystkie powyższe rozważania dotyczyły deklaracji interpretacyjnej *sensu largo*. Można ją ogólnie zdefiniować jako jednostronne oświadczenie jednego lub więcej państw lub innych uprawnionych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego, którego skutkiem jest wyjaśnienie lub sprecyzowanie znaczenia lub zakresu traktatu lub określonych jego postanowień. Jednoczesne posiadanie statusu zastrzeżenia lub jego braku nie ma tutaj żadnego znaczenia, jakkolwiek wiele instrumentów wchodzących w zakres tej szerokiej definicji deklaracji interpretacyjnej będzie zarazem zastrzeżeniem. Czynnikiem ten może odgrywać rolę dopiero w typologii poszczególnych deklaracji interpretacyjnych. Definicję negatywną można przyporządkować do zwykłych deklaracji interpretacyjnych z typologii McRae, które można nazwać w proponowanym podziale deklaracjami interpretacyjnymi *sensu stricto*.

Przywołane powyżej definicje deklaracji interpretacyjnej *sensu largo* i *sensu stricto* oraz ich podział nie są kompletne i wystarczająco sprecyzowane. Istotne jest jednak odejście od dychotomicznego podziału „deklaracja interpretacyjna – zastrzeżenie” i pogodzenie tych dwóch koncepcji, by mogły funkcjonować równolegle, nie wywołując zamieszania terminologicznego.

Podsumowanie

Analiza instytucji zastrzeżeń, ich definicji, zakresu, skutków i regulacji pozwoliła określić najistotniejsze zagadnienia, którym trzeba się przyjrzeć przy konstrukcji definicji, skutków i regulacji deklaracji interpretacyjnych. Decydującymi różnicami pozostają cele/skutki prawne oraz brak ograniczeń czasowych i formalnych składania deklaracji. W przypadku pozostałych elementów znaleźć można liczne podobieństwa. Najważniejszym jednak wnioskiem pozostaje konieczność porzucenia binarnego rozdziału „deklaracja interpretacyjna – zastrzeżenie” na rzecz ich równoległego i często jednoczesnego występowania w jednym instrumencie. Ta konkluzja sugeruje opracowanie definicji deklaracji interpretacyjnej *sensu largo*, a następnie typologii deklaracji, z wyróżnieniem m.in. zastrzeżeń i deklaracji interpretacyjnych *sensu stricto*.

Bibliografia

Akty normatywne

- 2011 *Guide to Practice on Reservation to Treaties*, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/1_8_2011.pdf
- Pellet A., *Guide on Practice of Reservations to Treaties*, UN Doc. A/66/10/Add.1: *Report of the International Law Commission*, 63rd Session, Supplement No. 10.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 68/111 z 16 grudnia 2013 r., UN Doc. no. A/RES/68/111.
- UN Doc. A/CN.4/144: *First Report on the Law of Treaties, by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur*.
- UN Doc. A/CN.4/470: *First report on the law and practice relating to reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur*.
- UN Doc A/CN.4/491 and Add.1–6: *Third report on reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur*.
- UN Doc A /CN.4/614: *Fourteenth report on reservations to treaties, by Mr. Alain Pellet, Special Rapporteur*.
- UN Doc. A/CN.4/650/Add.1: *Report of the International Law Commission on the work of its sixty-third session (2011). Topical summary of the discussion held in the Sixth Committee of the General Assembly during its sixty-sixth session, prepared by the Secretariat. Addendum*.

Orzecznictwo

- Case concerning the delimitation of the continental shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic*, decision of 30 June 1977 [*English Channel case*], UNRIIAA, vol. XVIII (Sales No. E/F.80.V.7).
- Raport EKPCz w sprawie *Alparslan Temeltasch p. Szwajcarii* z dnia 5 marca 1983 r., nr 6116/80.
- Wyrok ETPCz w sprawie *Belilos p. Szwajcarii* z dnia 29 kwietnia 1988 r., nr 10328/83.
- Wyrok MTS w sprawie Grecji p. Wielkiej Brytanii ws. *Ambatielos* z dnia 19 maja 1953 r., ICJ Reports 1953.
- Wyrok MTS w sprawie Nikaragui p. Stanom Zjednoczonym z dnia 27 czerwca 1986 r., ICJ Reports 1986.
- Wyrok MTS w sprawie Australii p. Francji z 20 grudnia 1974 r., ICJ Reports 1974.
- Wyrok MTS w sprawie Kambodży p. Tajlandii ws. *Preah Vihear* z 15 czerwca 1962 r., ICJ Reports 1962.

Literatura

- A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge 2008.
- M. Benatar, *From Probative Value to Authentic Interpretation: The Legal Effects of Interpretative Declarations*, „Revue Belge de Droit International” 2001-2002, nr 44.
- R. Bernhardt (red.), *Encyclopaedia of Public International Law*, vol. 1, Amsterdam 1992.
- H. Bourguignon, *The Belilos Case: New Light on Reservations to Multilateral Treaties*, „Virginia Journal of International Law” 1988-1989, nr 29.
- D.B. Bowett, *Estoppel Before International Tribunals and its Relation to Acquiescence*, „British Yearbook of International Law” 1957, nr 33.
- W. Burek, *Zastrzeżenia do traktatów z dziedziny ochrony praw człowieka*, Warszawa 2012.
- W. Burek, *Zastrzeżenia i deklaracja interpretacyjna złożone przez Polskę przy podpisywaniu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – w świetle prawa międzynarodowego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2014, nr 11.
- T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2009.
- O. Corten, P. Klein, *The Vienna Conventions on the Law of Treaties*, vol. I, part II *Conclusion and Entry into Force of Treaties*, Oxford 2011.
- J. Crawford, *Brownlie’s Principles of Public International Law*, 8th ed., Oxford 2012.
- W. Czapliński, *Akty jednostronne w prawie międzynarodowym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1988, nr 6.
- V.-D. Degan, *Unilateral act as a source of particular international law*, „Finnish Yearbook of International Law” 1994, nr 5.
- R.D. Edwards Jr, *Reservations to Treaties: The Belilos Case and the Work of the International Law Commission*, „University of Toledo Law Review” 1999-2000, nr 31.
- M.D. Evans (red.), *International Law*, Oxford 2006.
- Z. Galicki, T. Kamiński, K. Myszone-Kostrzewska (red.), *40 lat minęło – praktyka i perspektywy Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów*, Warszawa 2009.
- R. Gardiner, *Treaty Interpretation*, Oxford 2008.
- R. Gardiner, *Treaty Interpretation*, Oxford 2015.
- D.W. Greig, *Reservations: Equity as Balancing Factor?*, „Australian Yearbook of International Law” 1995, nr 16.
- W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2011.
- Harvard Draft Convention on the Law of Treaties*, „American Journal of International Law” 1935, nr 29.
- M. Heymann, *Einseitige Interpretationserklärungen zu multilateralen Verträgen*, Berlin 2005.
- F. Horn, *Reservations and Interpretative Declarations to Treaties*, Amsterdam 1988.

- I. Johnstone, *Treaty Interpretation: The Authority of Interpretative Communities*, „Michigan Journal of International Law” 1991, nr 12.
- B. Kausikan, *Asia's Different Standard*, „Foreign Policy” 1993, nr 92.
- P.J. Kelly, *The Twilight of Customary International Law*, „Virginia Journal of International Law” 2000, nr 40.
- A. Kozłowski, *Estoppel jako ogólna zasada prawa międzynarodowego*, Wrocław 2009.
- Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, <http://opil.ouplaw.com/home/EPIL>.
- M.A.M. Lopez, *The Distinction Between Reservations and Interpretative Declarations*, „Miscellanea Iuris Gentium” 2000/2001, nr 3-4.
- J. Makarczyk (red.), *Theory of International Law at the Threshold of the 21st Century*, Haga 1996.
- D.M. McRae, *The Legal Effect of Interpretative Declarations*, „British Yearbook of International Law” 1978, nr 49.
- J.F. Murphy, *The United States and the Rule of Law in International Affairs*, Cambridge 2004.
- A. Pellet, *The Normative Dilemma: Will and Consent in International Law-Making*, „Australian Yearbook of International Law” 1992, nr 12.
- A.P. Rubin, *The International Legal Effects of Unilateral Declarations*, „American Journal of International Law” 1977, nr 71.
- P. Saganek, *Akty jednostronne państw w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2010.
- I. Seidl-Hohenveldern (red.), *Lexikon des Rechts; Voelkerrecht*, Kriettel 2001.
- I.M. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of the Treaties*, Manchester 1984.
- M. Soniewicka, *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Warszawa 2010.
- R. Szafarz, *Reservations and Objections on the Treaty Practice of Poland*, „Polish Yearbook of International Law” 1974, nr 6.
- R. Szafarz., *Zastrzeżenia do traktatów wielostronnych*, Warszawa 1974.
- T.H. Widłak, *Wspólnota międzynarodowa*, Gdańsk 2012.
- K.-Ch. Tan, *Toleration, Diversity and Global Justice*, Pennsylvania 2000.
- A. Wyrozumska, *Umowy międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Warszawa 2007.

Streszczenie

Artykuł ma na celu sprecyzowanie definicji deklaracji interpretacyjnej i ustalenie znaczenia oraz skutków prawnych tego rodzaju oświadczeń. Po pierwsze, proponuje odmienne niż dotychczas proponowane w doktrynie scharakteryzowanie relacji między pojęciem deklaracji a zastrzeżeniem. Po drugie, omawia główne różnice między deklaracjami interpretacyjnymi i zastrzeżeniami oraz aspekty praktyczne ich stosowania. Po trzecie, omawia wszelkie istotne z punktu widzenia prawa międzynarodowego skutki, które

deklaracja interpretacyjna może wyrzeć. Ponadto, artykuł ma na celu przyczynienie się do wznowienia dyskusji naukowej na temat deklaracji interpretacyjnych.

SŁOWA KLUCZOWE: Deklaracja interpretacyjna, zastrzeżenie, prawo traktatów, prawo traktatów międzynarodowych, interpretacja traktatów

Summary

This article's main goal is to precise the definition of interpretative declaration and to establish its importance as well as legal effects of such declarations. Firstly, it proposes a different than proposed up to date in the doctrine characteristic of the relation between an interpretative declaration and a reservation. Secondly, it describes main differences between the interpretative declarations and reservations along with practical aspects of their application. Thirdly, it discusses all the effects relevant from the perspective of international law which may be caused by an interpretative declaration. Moreover, the article's final goal is to contribute to revive the scientific discussion around the interpretative declarations.

KEY WORDS: Interpretative declaration, reservation, law of treaties, public international law, treaty interpretation

Nota o autorze:

Wojciech Gienza, magister i doktorant w Zakładzie Międzynarodowego Prawa Lotniczego i Kosmicznego w Instytucie Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Zajmuje się prawem humanitarnym, prawami człowieka, prawem traktatów oraz prawem odpowiedzialności międzynarodowej państw za czyny niedozwolone.